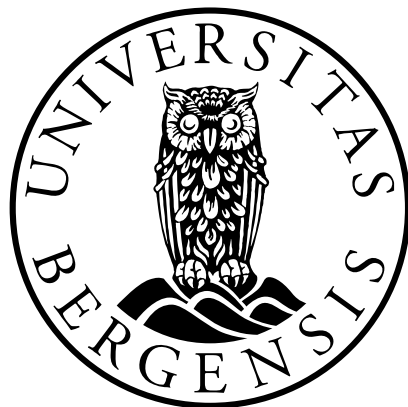


# Vold og trusler mot offentlig tjenestemann etter straffeloven 2005 § 155

*Med fokus på polititjenestepersoner  
i møte med publikum*

Kandidatnummer: 35

Antall ord: 14 797



JUS399 Masteroppgave  
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

12.12 2016

*Til min kjære pappa.*

# Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse .....	2
1 Innledning .....	4
1.1 Presentasjon av tema og problemstilling.....	4
1.2 Temaets aktualitet.....	5
1.3 Metode og rettskilder.....	6
1.4 Kort om endringene i straffeloven 2005.....	7
1.5 Avgrensninger av oppgavens tema.....	8
1.6 Veien videre .....	8
2 Legislative hensyn.....	9
2.1 Offentlige interesser .....	9
2.2 Motivering av den enkelte polititjenesteperson.....	10
2.3 Allmennprevensjon .....	10
3 Det objektive gjerningsinnholdet i strl. § 155 .....	11
3.1 Offentlig tjenestemann .....	11
3.1.1 De to alternative virkemidlene .....	12
3.2 Vold.....	13
3.2.1 Det fysiske moment.....	13
3.2.2 Vold etter § 155 og vold i andre straffebud.....	14
3.3 Kraftanvendelsens styrke .....	15
3.3.1 Innledning.....	15
3.3.2 Motstand ved pågrep.....	15
3.3.3 Om umiddelbar/middelbar voldsanvendelse .....	17
3.3.4 Spyting og handlinger som fremkaller fysisk ubehag.....	18
3.4 Vold mot gjenstand .....	19
3.4.1 Innledning.....	19
3.4.2 Politihund .....	19
3.4.3 Politihest og patruljebil .....	20
3.5 Den nedre grensen for «vold» .....	22
3.5.1 Innledning.....	22
3.5.2 Passiv motstand .....	23
3.5.3 Unnlatelser.....	25

3.5.4 Innesperring.....	26
3.5.5 Oppsummering.....	27
4 Trusler.....	28
4.1 Innledning.....	28
4.2 Hva slags trusler omfattes av strl. § 155?.....	28
4.3 Trusselens innhold.....	29
4.4 Trusler mot andre enn en polititjenesteperson.....	32
4.5 Fellesvilkår for vold og trusler.....	33
4.5.1 Forsøk som fullbyrdet overtredelse.....	33
4.5.2 Tilbaketreden fra forsøk.....	34
4.5.3 Vold eller trusler må ha virkning på utførelsen av en tjenestehandling.....	35
5 Tjenestehandling.....	36
5.1 Innledning.....	36
5.2 Tjenestehandling på fritiden eller utenfor eget tjenestedistrikt.....	37
5.3 Kan en tjenestehandling møtes med nødverge?.....	38
6 Skyldkravet.....	41
6.1 Hvilke momenter skylden må omfatte.....	41
7 Polititjenestepersoners vern etter menneskerettighetene.....	41
7.1 Innledning.....	41
7.2 Polititjenestepersoner som menneskerettighetssubjekt.....	42
8 Avsluttende betraktninger.....	43
8.1 Kilderegister.....	44

# 1 Innledning

## 1.1 Presentasjon av tema og problemstilling

Temaet for oppgaven er vold og trusler mot offentlig tjenestemann etter Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (strl.) § 155. Oppgaven fokuserer på polititjenestepersoner i møte med publikum.

Hovedproblemstillingen i oppgaven er en rettsdogmatisk redegjørelse av straffebudets objektive gjerningsinnhold. Siktemålet er å belyse innholdet i straffebudets vilkår og hva som skal til for at bestemmelsen kommer til anvendelse.

Strl. § 155 første og andre ledd lyder slik:

«Den som ved vold eller trusler påvirker en offentlig tjenestemann til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling eller søker å oppnå dette, straffes med bot eller fengsel inntil 3 år.

Med offentlige tjenestemenn menes enhver som utfører offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune, eller som har slik kompetanse i kraft av sin stilling. Som offentlig tjenestemann anses også militære vakter, enhver som pliktmessig eller etter oppfordring yter bistand til offentlige tjenestemenn, eller sikrer dennes arbeidsplass».

Bestemmelsen er plassert i kapittel 19 om «Vern av offentlig myndighet og tilliten til den».

Straffebudet verner alle offentlige tjenestemenn i deres myndighetsutøvelse, men har størst praktisk betydning for politiet. Politiet utgjør samfunnets sivile maktorgan.<sup>1</sup> Det innebærer at politiet har både rett og plikt til å utøve fysisk makt overfor publikum for å håndheve alminnelig lovlighet og offentlig orden.<sup>2</sup> Polititjenestepersoner er i den forbindelse pålagt oppgaver som gjør dem særlig eksponert for vold og trusler under tjenesteutøvelsen. Slike oppgaver kan være iverksettelse av tvangsmidler etter straffeprosessloven, påbud til publikum om å fjerne seg fra et offentlig sted eller innbringelse av en person etter en ordensforstyrrelse.

Politiets inngripen i slike situasjoner kan ofte føre til motstand og konfrontasjoner med publikum.<sup>3</sup> For tjenestepersoner i politiet gir derfor strl. § 155 en særskilt viktig beskyttelse mot de som søker å påvirke tjenesteutøvelsen med vold og trusler. Beskyttelsen er først og fremst viktig fordi slike angrep kan føre til at en polititjenestemann personlig gis fysiske og psykiske skader under utførelsen av et tjenesteoppdrag. For det andre er beskyttelsen viktig fordi vold og trusler kan gi senvirkninger ved at polititjenestepersonene vegrer seg mot å utføre bestemte oppdrag. Et særskilt

---

<sup>1</sup> Politiloven (pl.) § 1 andre ledd fastsetter at politiet har maktmonopol i Norge.

<sup>2</sup> Ragnar Auglend, Henry J. Mæland, *Politirett*, 3.utgave Bergen 2016 s. 664. Heretter «Auglend/Mæland 2016»

<sup>3</sup> Samme sted, s. 664

strafferettslig vern er dermed nødvendig for å unngå at polititjenestepersonene påvirkes til å utføre eller unnlater å utføre offentlig myndighet på en bestemt måte ved det konkrete oppdraget, og ved fremtidige oppdrag.

## 1.2 Temaets aktualitet

Politiets arbeid skjer til fordel for fellesskapet. Et forsterket strafferettslig vern mot vold og trusler er avgjørende for at politiet skal kunne opptre effektivt, og for å sikre at tjenestepersonene blir møtt med tillit og imøtekommenhet fra publikum under tjenesteutøvelsen.<sup>4</sup>

De siste 10 - 15 årene har politiet imidlertid opplevd et økende problem med vold og trusler fra publikum. Politidirektoratets statistikk over anmeldte lovbrudd viser at vold og trusler mot politiet har økt hvert år.<sup>5</sup> Oversikten fra 2014 viste at 1186 personer ble anmeldt for vold mot politiet, mens 905 ble anmeldt for påvirkning ved bruk av trusler. Tall fra 2015 viser en økning i antall angrep, der 1278 og 1062 personer ble anmeldt for vold og trusler mot politiet.<sup>6</sup>

Grunnleggende samfunnsendringer kan være med på å forklare årsaken til en slik utvikling. Publikums holdning til politiet som offentlig autoritet kan ha forvitret i takt med en tiltagende individualisering. Individualiseringen gjør at publikum først og fremst handler ut fra hva som tjener egne interesser, uten hensyn til om det måtte innebære å bryte visse lover og regler i samfunnet.<sup>7</sup> Samtidig går politiets rolle i stadig retning av å være en hjelpe – og serviceinstitusjon for publikum, og tjenestepersonene må dermed i større grad enn tidligere forhandle om autoriteten.<sup>8</sup> Publikum stiller ikke bare krav om at politiet skal løse en rekke vanskelige oppgaver, men også begrunne hvorfor de handler som de gjør og være samfunnets hjelpere.<sup>9</sup> Rollen som opprettholder av lov og orden i samfunnet utfordres når tjenesteutøvelsen ikke svarer til publikums forventninger.

Ved eventuell misnøye eller uenighet omkring polititjenestepersonens fremgangsmåte, har terskelen for å konfrontere politiet med vold og trusler stadig blitt lavere. Endringer i publikums atferd og redusert respekt for politiet som autoritet kan således være to årsaksfaktorer som bereder grunnen til at voldelige og truende angrep mot politiet har eskalert. Samlet bidrar denne

---

<sup>4</sup> Samme sted, s. 1307

<sup>5</sup> Politidirektoratet, *Virkning av vold og trusler på arbeidsmiljøet i politi – og lensmannsetaten*, Oslo 2007 s. 8

<sup>6</sup> Politidirektoratet. *HMS-avvik og uønskede hendelser. Personskader, vold og trusler*. HMS-tall 1/2016 s. 6

<sup>7</sup> Politidirektoratet 2007 s. 8

<sup>8</sup> Siri R. Runhovde mfl. *Tillit til politiet*. Politihøgskolen. Oslo 2010 s. 13

<sup>9</sup> Samme sted, s. 14

utviklingen til svært krevende arbeidsforhold for politiet, og understreker hvorfor det er nødvendig med et effektivt strafferettslig vern av etatens tjenestemenn i møte med publikum.

### 1.3 Metode og rettskilder

Som nevnt innledningsvis er siktemålet med oppgaven å redegjøre for innholdet i strl. § 155 etter gjeldende rett. Tradisjonell juridisk metode vil bli benyttet, og det er styrende for rettsanvendelsen at vi befinner oss på strafferettens område.

I tråd med norsk rettskildelære har slutninger fra straffebudet basert på en naturlig språklig forståelse vært utgangspunktet for å fastlegge vilkårenes materielle innhold. De tradisjonelle rettskildepriinsippene som er utpenslet gjennom høyesterettspraksis over tid, har vært styrende for bruken av rettskildene og fremstillingens argumentasjon.<sup>10</sup> Dette innebærer at lovgivning, lovforarbeider, rettspraksis og juridisk litteratur har vært sentrale rettskilder med hensyn til redegjørelsen av bestemmelsens gjerningsinnhold.

På strafferettens område er legalitetsprinsippet konstitusjonelt forankret i Grunnloven (Grl.) § 96 første punktum. Av denne følger det at «Ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom». Formålet er å sikre forutberegnelighet når straff skal ilegges, noe som gjør at det stilles høye krav til bestemmelsens utforming og presisjonsnivå. Lovkravet i strafferetten vil derfor yte motstand mot å trekke utvidende slutninger fra vilkårene i strl. § 155 i denne oppgaven.

Strl. § 155 viderefører innholdet i strl. § 127 og § 128 fra Alminderlig Borgerlig Straffelov 1902. I forarbeidene har lovgiver presisert at straffebudet langt på vei «utgjør en videreføring av gjeldende rett».<sup>11</sup> Forarbeidene til bestemmelsen er nye, og vil stå særlig sentralt i redegjørelsen av bestemmelsens innhold.

Det er ikke avsagt noen avgjørelse fra Høyesterett som har vurdert spørsmål om vold eller trusler mot offentlig tjenestemann etter den nye bestemmelsen. Som følge av at strl. § 155 i all hovedsak er en videreføring av de eldre bestemmelsene, vil rettspraksis fra den gamle straffeloven være relevant. Dette har åpnet for bruk av rettspraksis knyttet til tolkning av vilkårene i strl. 1902 § 127 og § 128. Rettspraksis knyttet til de eldre bestemmelsene er rikholdig, og vil i adskillig utstrekning få betydning for forståelsen av strl. § 155 i denne oppgaven.

---

<sup>10</sup> Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, Bergen 2.utgave 2004 s. 63. Med «rettskildepriinsippene» siktes det til prinsipper utledet av argumentasjonsmønsteret i høyesterettspraksis over tid.

<sup>11</sup> Ot.prp.nr.8 (2007-2008) Om lov og endringer i straffeloven 20.mai 2005 mv. s. 329

Avgjørelser fra lagmannsretten er videre egnet til å fremheve poenger som berører oppgavens tema. Selv om underrettspraksis har liten selvstendig rettskildeverdi for overordnede eller sideordnede domstoler, er avgjørelsene egnet til å vise eksempler på spørsmål som oppstår og hvordan de er blitt løst.<sup>12</sup> Dette gjelder særlig da de fleste avgjørelser fra Høyesterett er begrenset til anke over reaksjonsfastsettelsen.

Eldre og nyere juridisk litteratur blir også benyttet. Auglend, Matningsdal og Tønnesen sine fremstillinger gir gode bidrag for å belyse vilkårenes materielle innhold. En stor del av litteraturen er imidlertid ikke utslag av grundige drøftelser, men kortfattede vurderinger av de objektive straffbarhetsvilkår. Etersom juridisk teori heller ikke har selvstendig rettskildemessig vekt eller gjennomslagskraft utover kvaliteten på argumentasjonen, er det ikke uten videre gitt at teoretikernes oppfatninger alltid gir uttrykk for gjeldende rett.<sup>13</sup> Grunnleggende hensyn på strafferettens område vil bli benyttet som tolkningsbidrag i den utstrekning hensynene er egnet til å belyse vilkårenes innhold og virkeområde.

Som nevnt ble de eldre bestemmelsene som tidligere vernet politipersonell mot vold og trusler slått sammen da straffeloven 2005 trådte i kraft. For å få frem hvilke endringer den nye straffeloven har ført med seg, skal oppgaven under punkt 1.4 gi en kortfattet fremstilling av hvilke momenter i bestemmelsen som nå er endret.

#### **1.4 Kort om endringene i straffeloven 2005**

Vedtaket av den nye straffeloven har gjort at strl. § 155 er gitt en språklig drakt som er tilpasset samfunnsutviklingen, og foruten en liten reservasjon er bestemmelsen gitt samme gjerningsinnhold som før.<sup>14</sup> Strafferammen er satt til bot eller fengsel inntil tre år. Tidligere var strafferammen inntil ett eller tre år, avhengig av om forholdet ble subsumert under strl. 1902 § 127 eller § 128.<sup>15</sup>

Videre består endringene i at trusler er tilføyet som del av handlingsdeliktet, slik at det straffbare området for påvirkning av tjenesten er utvidet noe. Tidligere var det avgjørende for straffansvar etter strl. 1902 § 128 om tjenestepersonen hadde opptrådt «urettmessig» ved å gi etter for

---

<sup>12</sup> Mads Andenæs, *Rettskildelære*, 2. utgave Oslo 2009 s. 96 – 97

<sup>13</sup> Samme sted, s. 118 – 119

<sup>14</sup> Magnus Matningsdal, *Nytt i ny straffelov*, Oslo 2015 s. 115

<sup>15</sup> Matningsdal 2015 s. 115



trusselen. Vilkåret er ikke videreført, og medfører ifølge forarbeidene en begrenset nykriminalisering.<sup>16</sup>

Den viktigste endringen er at den nokså vide definisjonen av «offentlig tjenestemann» defineres, og er snevret inn i forhold til tidligere rettstilstand. Det særlige vernet som bestemmelsen gir, begrenses til tjenestepersoner som utøver «offentlig myndighet» på vegne av stat eller kommune. Innholdet i begrepet «offentlig tjenestemann» vil bli utdypet senere.

## **1.5 Avgrensninger av oppgavens tema**

Oppgaven avgrenses mot øvrige bestemmelser i straffeloven som verner utøvelse av offentlig myndighet. Videre er oppgaven avgrenset mot spørsmål om medvirkning og utførlig drøftelser av konkurrens, da oppgaven ellers ville blitt for stor i omfang. Oppgaven er også avgrenset til politiet som yrkesgruppe. Den strafferettslige beskyttelsen av øvrige yrkesgrupper som er «offentlig tjenestemann» etter strl. § 155 andre ledd holdes utenfor fremstillingen her. Strl. § 155 tredje og fjerde ledd vil heller ikke bli vurdert.

## **1.6 Veien videre**

Den videre fremstillingen deles i åtte punkter. For å gi et bakteppe for drøftelsen av de materielle vilkår, vil det under punkt 2 først bli redegjort for hvilke legislative hensyn som strl. § 155 hviler på.

Under punkt 2.1 vil det først bli redegjort for hensynet til de offentliges interesser. Under punkt 2.2 redegjør oppgaven for hvordan vern etter strl. § 155 får betydning for motiveringen og innsatsviljen til den enkelte polititjenesteperson. Under punkt 2.3 drøftes hensynet til allmennprevensjon, og hvorfor det er viktig at angrep mot politiet som hovedregel straffes med ubetinget fengsel som reaksjonsform.

Kjernen i oppgaven fremgår av punkt 3 og 4. Her sonderer fremstillingen mellom vold og trusler, hvor vilkårenes nærmere innhold og virkeområde vil defineres, analyseres og vurderes hver for seg. «Vold» behandles under punkt 3, mens «trusler» behandles under punkt 4.

Sentralt i oppgaven står også begrepet «tjenestehandling» og forholdet til straffelovens rettferdiggjøringsgrunner. Det vil fremgå av punkt 5 at publikums adgang til å utøve nødverge mot

---

<sup>16</sup> Ot.prp.nr.8 (2007-2008) s. 330

offentlige tjenestehandlinger er svært snever. Under punkt 6 skal det redegjøres for skyldkravet og hvilke momenter skylden må omfatte, mens under punkt 7 gjøres det kort rede for polititjenestepersonenes vern etter menneskerettighetene. Avslutningsvis under punkt 8 vil det, basert på de foregående drøftelser, gis noen avsluttende betraktninger knyttet til innholdet i strl. § 155.

## 2 Legislative hensyn

### 2.1 Offentlige interesser

Strl. § 155 beskytter som nevnt politiets utøvelse av offentlig myndighet. Straffelovkommisjonen uttalte at «Straffebudets rolle er å gi den offentlige myndighetsutøving, og derved også de persongrupper som foretar slike tjenestehandlinger, en forsterket strafferettslig beskyttelse».<sup>17</sup> Dette kommer også til uttrykk to steder i gjerningsbeskrivelsen. Gjerningspersonen må med vold eller trusler søke å påvirke en «offentlig tjenestemann» ved utførelsen av en «tjenestehandling». En polititjenesteperson har altså ikke sterkere vern mot kroppskrenkelser eller trusler enn andre. Det er utøvelsen av tjenesten som vernes. En forbrytelse mot strl. § 155 utgjør derfor en krenkelse av statens interesser.<sup>18</sup>

Straffebudet skal således ikke beskytte personen, men yrket som personen utøver. Dette innebærer at en polititjenestemann som privatperson ikke gis status som fornærmet i relasjon til strl. § 155. En krenkelse av polititjenestepersonen sin fysiske integritet kan likevel forfølges etter andre straffebud, men siktemålet om at offentlig myndighet skal vernes, ivaretas i denne sammenheng kun gjennom strl. § 155.<sup>19</sup> Ofte vil straffebudene derimot bli anvendt i konkurrens. Mener polititjenestepersonen seg personlig krenket, kan vedkommende begjøre forholdet påtalt etter strl. § 271.<sup>20</sup> På denne måten får polititjenestepersonen status som fornærmet i henhold til det straffebud som verner hans fysiske integritet. Vedkommende kan da kreve oppreisningserstatning for personlig grove krenkelser.<sup>21</sup>

---

<sup>17</sup> NOU 2004: 4 Ny straffelov. Straffelovkommisjonens delutredning VII s. 290.

<sup>18</sup> Anders Bratholm/Magnus Matningsdal, *Straffeloven kommentarutgave. Anden del. Forbrydelsene* Oslo 1995 s. 154

<sup>19</sup> Innst.O.nr. 29 (2007-2008) pkt. 9.1.3

<sup>20</sup> Auglend/Mæland 2016 s. 1313

<sup>21</sup> Se Rt. 2014 s. 745 hvor to polititjenestemenn ble tilkjent oppreisningserstatning for særlig alvorlige trusler.

## 2.2 Motivering av den enkelte polititjenesteperson

Beskyttelsen som strl. § 155 gir har en viktig side til motiveringen og arbeidsvilkårene for politiet.<sup>22</sup> Effektiviteten og handlekraften i tjenesteutøvelsen, og dermed evnen til å skape reell trygghet i samfunnet, avhenger i stor grad av den enkelte polititjenestepersons aktivitet og initiativ.<sup>23</sup> Et særskilt vern mot vold og trusler blir derfor et viktig virkemiddel for å motvirke en unnvikende og defensiv tjenesteutøvelse hos den enkelte polititjenesteperson.<sup>24</sup> Beskyttelsen mot vold og trusler bidrar til å ivareta en positiv tjenestevilje hos etatens tjenestemenn.

Den enkelte polititjenesteperson vil kunne ha motforestillinger med hensyn til å utøve offentlig myndighet dersom angrep fra publikum ble straffet på lik linje med tradisjonelle kroppskrenkelser og trusler. Det rettslige vernet er derfor særlig viktig for motivering av polititjenestepersoner i møte med publikum, da enkelte tjenesteoppdrag i ytterste konsekvens kan medføre fare for den enkeltes liv og helse. Fellesskapet ville således ikke kunnet regne med en positiv tjenestevilje hos polititjenestepersonene dersom yrkesgruppen ikke var undergitt et særskilt vern mot vold og trusler.<sup>25</sup> Kun når en tilfredsstillende strafferettslig beskyttelse gis kan man regne med at en tjenestepersons innsatsvilje og tjenestevilje holdes ved like.

## 2.3 Allmennprevensjon

Strl. § 155 slår fast at overtredelser straffes med bot eller fengsel inntil 3 år. Vold og trusler mot polititjenestepersoner anses dermed som en alvorlig straffbar handling. Både forarbeidene og rettspraksis har lagt til grunn at vold og trusler mot politiet som hovedregel straffes med ubetinget fengsel av hensyn til allmennprevensjon.<sup>26</sup> Allmennprevensjon refererer til en viktig side av strafferettspleiens funksjon og begrunnelse i norsk rett. Straffelovgivningen virker både moraldannende og vanedannende på publikums atferd.<sup>27</sup> Straffens allmennpreventive virkning bygger i denne sammenheng på at publikum skal bli avskrekket fra å begå lovbrudd som består av vold eller trusler mot polititjenestepersoner. Dette er også fremhevet i flere avgjørelser fra Høyesterett hvor straffutmåling for vold og trusler mot politiet har vært et tema. I kjennelsen inntatt i Rt. 2005 s. 728 uttalte Høyesterett:

---

<sup>22</sup> Ragnar Auglend, Henry John Mæland og Knut Røsandhaug. *Politirett* 2. utgave Bergen/Sarpsborg 2004 s. 916 Heretter «Auglend mfl.»

<sup>23</sup> Auglend/Mæland 2016 s. 103

<sup>24</sup> Samme sted, s. 103

<sup>25</sup> Auglend mfl. s. 917

<sup>26</sup> Ot.prp.nr.8 (2007-2008) s. 330 fjerde spalte

<sup>27</sup> Henry J. Mæland, *Norsk alminnelig strafferett*, Bergen 2012 s. 41

«[...] Allmennpreventive hensyn står her meget sterkt, knyttet til rettshåndhevelsen og behovet for vern av polititjenestemennene i vanskelige situasjoner hvor de må rykke ut».<sup>28</sup>

I praksis legges det altså vekt på hensynet til å beskytte politiet i vanskelige situasjoner og hensynet til rettshåndhevelsen. Dette må karakteriseres som viktige allmennpreventive hensyn, og er med på å begrunne hvorfor vold og trusler mot politiet straffes strengt. Det er også nødvendig av hensynet til den enkelte polititjenesteperson i møte med publikum. Tjenesteutøvelsen innebærer at vedkommende er særlig eksponert for angrep fra de samme personene som han er satt til å beskytte. Når det blir signalisert overfor allmennheten at vold og trusler straffes med ubetinget fengsel, er tanken at straffen bidrar til å opprettholde publikums moral. På denne måten er straffen ment å ha en avskrekkende effekt for potensielle lovovertridere i fremtiden.<sup>29</sup>

## 3 Det objektive gjerningsinnholdet i strl. § 155

### 3.1 Offentlig tjenestemann

Strl. § 155 første ledd fastsetter at den straffbare handling må påvirke eller søke å påvirke en «offentlig tjenestemann» til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling.

I følge legaldefinisjonen i strl. § 155 andre ledd første punktum siktes det til tjenestepersoner som utøver «offentlig myndighet» på vegne av stat eller kommune eller som har slik kompetanse i kraft av sin stilling. Slike yrkesgrupper kan for eksempel være saksbehandlere i statlig og kommunal sektor, ansatte i fengselsvesenet, dommere eller oppsynspersonell.<sup>30</sup> I forarbeidene er det fremhevet at:

«Begrepet offentlig myndighet bør som utgangspunkt forstås på samme måte som i forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav a, men favner noe videre enn dette [...] kjernen i begrepet er ansatte i offentlig myndighet som krever hjemmel i lov, og som regelmessig treffer avgjørelser som oppleves som inngripende og begrenser borgernes handlefrihet».<sup>31</sup>

Lovgiver har således innskrenket hvilke yrkesgrupper som er gitt et særlig vern av sin myndighetsutøvelse etter strl. § 155. Straffebudet verner ikke tjenestemenn som utøver samme type myndighet som kunne vært utøvd av privatpersoner. Offentlig ansatte i forretningsvirksomhet

---

<sup>28</sup> Rt. 2005 s. 728 avsnitt 12

<sup>29</sup> Se tilsvarende synspunkt i Sverre Tønnesen, *Politirett*, hefte 2, Bergen 1978 s. 166

<sup>30</sup> Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 330

<sup>31</sup> Samme sted s. 329 andre spalte

og annen virksomhet som rettslig sett kan utføres som ledd i privat virksomhet faller utenfor virkeområdet til bestemmelsen.<sup>32</sup>

Politiet utgjør et statlig forvaltningsorgan som utøver «offentlig myndighet» overfor publikum med hjemmel i politiloven, straffeprosessloven og annen særlovgivning. Det er i forarbeidene gitt uttrykk for at det ikke er avgjørende om det på tidspunktet for den straffbare handling ble utøvet offentlig myndighet, hvis tjenestemannen i kraft av sin stilling hovedsakelig har slik kompetanse.<sup>33</sup> Tjenestepersoner i politiet identifiseres således som «offentlig tjenestemann» fra det øyeblikk de trer inn i stillingen, og gis rett til å utøve «offentlig myndighet» fra samme tidspunkt.<sup>34</sup> Utøvelsen av «offentlig myndighet» er på denne bakgrunn avgrenset til tilfeller hvor det overfor publikum treffes et vedtak eller utføres et inngrep som bare kan besluttes av et offentlig organ. Oppgaven går ikke nærmere inn på dette, da det i tråd med avgrensningene som er gjort innledningsvis faller utenfor oppgavens tema.

### **3.1.1 De to alternative virkemidlene**

Strl. § 155 får anvendelse når en offentlig tjenestemann påvirkes ved «vold» eller «trusler» til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling. Gjerningspersonens handling må således dekke én av de to alternative påvirkningsmidlene. Det er både objektive og subjektive vilkår som må være oppfylt for at noen skal kunne straffes etter strl. § 155. Ved siden av den objektive overtredelse, må gjerningspersonen ha utvist subjektiv skyld i relasjon til alle objektive vilkår i straffebudets gjerningsbeskrivelse. Det vil bli nærmere redegjort for skyldkravet i punkt 6.1.

I det følgende vil det bli drøftet hva som kreves for at en handling er «vold» etter strl. § 155 første ledd. Siktemålet er å klargjøre hvordan voldsbegrepet skal tolkes og forstås. Det gjøres ved å spalte begrepet opp i flere underliggende problemstillinger. Først må det klargjøres hvordan «vold» skal defineres. Voldsbegrepet skal deretter analyseres i forhold til andre bestemmelser i straffeloven som straffer bruken av «vold». Videre drøfter oppgaven under punkt 3.3 til 3.3.4 hva som kreves med hensyn til styrkegrad før en handling mot person er «vold». Deretter vil det i punkt 3.4 bli drøftet om vold som rammer gjenstander omfattes av virkeområdet til strl. § 155.

---

<sup>32</sup> Samme sted s. 329

<sup>33</sup> Samme sted, s. 330

<sup>34</sup> Sml. politiloven § 20, jf. § 21

## 3.2 Vold

### 3.2.1 Det fysiske moment

Straffeloven gir ingen legaldefinisjon av hvordan «vold» skal forstås. En naturlig forståelse av «vold» tilsier en fysisk kraftanvendelse av en viss styrke. I forarbeidene har lovgiver fremhevet at voldsbegrepet skal tolkes videre enn i bestemmelsen om kroppskrenkelser.<sup>35</sup> Voldsbegrepets innhold eller hva som kreves med hensyn til handlingens voldsomhet og styrkegrad er imidlertid ikke avklart. Høyesterett godtok i Rt. 1922 s. 73 en rettsbelæring fra Rogaland lagting hvor lagmannen hadde uttalt at «vold» omfatter:

«en hvilken som helst kraftanvendelse, stor eller liten, mot en person for å overvinne en hindring eller motstand eller at tvinge».<sup>36</sup>

Denne forståelsen av voldsbegrepet er fulgt opp i nyere rettspraksis, og er siden blitt stående. En nylig avsagt kjennelse fra Høyesteretts ankeutvalg viser at «vold» fortsatt skal tolkes på samme måte. I Rt. 2015 s. 1201 hadde domfelte klemte hardt rundt fingrene til en polititjenesteperson som førte ham til cellen. Høyesterett kom til at dette omfattes av begrepet «vold», og viste i den forbindelse til rettsbelæringen fra Rt. 1922 s. 73 om at «en hvilken som helst kraftanvendelse» er tilstrekkelig.<sup>37</sup> Definisjonen som brukes i teorien tilsvarer i all hovedsak definisjonen som er gjengitt ovenfor. I juridisk teori har Peder Kjerschow og Magnus Matningsdal definert «vold» som «enhver fysisk følbar innvirkning på person».<sup>38</sup>

Kravet til presise lovbestemmelser på strafferettens område gjør at det må legges til grunn en definisjon som følger klart av den naturlige forståelsen av strl. § 155. Dette vil synliggjøre for publikum hvilke handlinger som medfører straff i forkant av et lovbrudd, slik at forutberegneligheten blir ivaretatt. Den enkelte skal ideelt kunne vite hvilke handlinger som er «vold» ut fra en naturlig forståelse av lovteksten, og legger dermed føringer på hvilken forståelse av voldsbegrepet som bør legges til grunn.

Definisjonen som er oppstilt i rettspraksis og teori synes å harmonere godt med lovens ordlyd, da «kraftanvendelse» og «fysisk innvirkning» peker på handlinger som må inneholde et fysisk

---

<sup>35</sup> Ot.prp.nr.8 (2007-2008) s. 329

<sup>36</sup> Rt. 1922 s. 73 på s. 75

<sup>37</sup> Rt. 2015 s. 1201 avsnitt (18)

<sup>38</sup> Bratholm/Matningsdal, s. 146 med henvisning til Peder Kjerschow, *Straffeloven med kommentarer og tillegg*, Oslo 1930 s. 360.

moment. Om «vold» tolkes antitetisk vil strl. § 155 avgrenses mot handlinger som fremkaller psykiske reaksjoner hos polititjenestepersonen. Definisjonen som er lagt til grunn i rettspraksis og teori danner dermed utgangspunktet når voldsbegrepet innhold skal utdypes nærmere.

### 3.2.2 Vold etter § 155 og vold i andre straffebud

Definisjonen som er gjengitt ovenfor medfører at «vold» etter strl. § 155 gis et noe videre virkeområde enn øvrige bestemmelser i straffeloven som rammer bruk av «vold». Det er også resultatet av et bevisst valg hos lovgiver.<sup>39</sup> Av disse bestemmelsene er strl. § 271 første straffalternativ om kroppskrenkelser den mest generelle, men man har også de mer sammensatte bestemmelser i strl. § 327 om ran og strl. § 291 om voldtekt.

Vold etter strl. § 271 første straffalternativ er betinget av at voldsutøvelsen uttrykkelig er rettet mot «en annen person». Et slikt krav til volden foreligger derimot ikke etter strl. § 155. Dette skyldes at bestemmelsene verner forskjellige interesser, hvor de legislative hensyn som ligger bak ikke sammenfaller. Strl. § 155 straffer bruken av «vold» som virkemiddel for ulovlig påvirkning av en tjenestehandling, mens strl. § 271 straffer voldsutøvelsen i seg selv, ved å beskytte hensynet til legemets vern mot krenkelser av den fysiske integritet.

Dette innebærer at handlinger som er «vold» etter strl. § 155, ikke nødvendigvis tilfredsstiller de minimumskrav som stilles til handlingens fysiske påvirkning etter strl. § 271 første straffalternativ.<sup>40</sup> I motsetning til strl. § 155, stiller dessuten bestemmelsen i strl. § 271 visse minstekrav til handlingens fysiske innvirkning, hvor kraftanvendelse av bagatellmessig art ikke er tilstrekkelig til å betegnes som «vold». Herunder beror subsumsjonen på en totalvurdering, hvor graden av voldsomhet og handlingens krenkende karakter står sentralt.<sup>41</sup> Slike kriterier brukes imidlertid ikke når det vurderes om en handling er «vold» etter strl. § 155.

Innholdet i voldsbegrepet vil dermed variere etter hvert enkelt straffebud, og understreker at straffebudet må tolkes i lys av sin egenart. I denne forbindelse stilles det lavere krav til handlingens fysiske innvirkning etter strl. § 155 enn i de nevnte straffebud. En slik utvidet forståelse av «vold» kan begrunnes i å være nødvendig for at tjenestepersoner i politiet skal gis et tilstrekkelig vern mot voldelige angrep under tjenesteutøvelsen, og for å sikre at deres myndighetsutøvelse blir effektiv.

---

<sup>39</sup> Ot.prp.nr.8(2007- 2008) s.329

<sup>40</sup> Eksempelvis Rt. 1971 s. 882

<sup>41</sup> Johs. Andenæs, Anders Bratholm. *Spesiell strafferett. Utvalgte emner* 3. utgave 1996 s. 44

## 3.3 Kraftanvendelsens styrke

### 3.3.1 Innledning

Det ble lagt til grunn i punkt 3.2.1 ovenfor at etter den fastsatte forståelsen av «vold», omfattes «enhver fysisk følbart innvirkning» på person. Volden kan dermed utøves gjennom et bredt spekter av handlemåter, der kraftanvendelsen ofte er rettet mot polititjenestepersonens legeme. De vanligste tilfellene av maktbruk som går inn under begrepet «vold», er slag, spark, skalling eller biting. Felles for disse er at handlingene er rettet mot person, og tilfredsstillende de minimumskrav til fysisk innvirkning som formentlig kreves for at kraftanvendelsen er «vold».<sup>42</sup>

Voldsbegrepet i strl. § 155 går derimot videre enn dette. Rettspraksis viser at det stilles meget lave krav til handlingens fysiske styrke før en kraftanvendelse mot person er «vold». I Rt. 1930 s. 1312 gjaldt saken spørsmål om byrettens tolkning av «vold» etter strl. 1902 § 127 var korrekt. Domfelte hadde holdt en tjenesteperson i armen i et forsøk på å hindre at tjenestepersonen slo domfeltes bror. Høyesterett opphevet byrettens dom på grunn av feil lovanvendelse. Byretten hadde lagt til grunn feil forståelse av hvilken styrkegrad som kreves for at en kraftanvendelse mot person var «vold». Høyesterett erklærte at det er «uten betydning hvilken grad av styrke eller voldsomhet» en kraftanvendelse innehar.<sup>43</sup> En slik forståelse har også fått tilslutning i nyere rettspraksis. I HR-2010-2103-U var det tilstrekkelig at domfelte tok tak i jakkene til to polititjenestemenn som skulle undersøke forholdene ved et festlokale. At tjenestemennene aktivt måtte rive seg løs og fjerne domfeltes grep var nok til at kraftanvendelsen var «vold».

Etter dette kreves det lite for at strl. § 155 skal få anvendelse. Kraftanvendelser med en beskjeden fysisk innvirkning og styrkegrad dekkes følgelig av virkeområdet til strl. § 155, forutsatt at gjerningspersonen med volden har forsøkt å påvirke utførelsen av tjenestehandlingen.

### 3.3.2 Motstand ved pågripelse

Pågripelser vil som regel være den type tjenestehandling som gjerningspersonen søker å påvirke ved «vold». Som oftest skyldes dette aktiv bruk av armer og/eller bein i et forsøk på å motsette seg pågripelsen. I Rt. 1986 s. 866 gis eksempel på at domfelte forsøkte å motsette seg en pågripelse med fysisk makt. Domfelte hadde aktivt forsøkt å rive seg løs fra polititjenestepersonenes grep, og utviste i den forbindelse en svært rabiatt og utagerende atferd. Høyesterett sluttet seg til byrettens

---

<sup>42</sup> Tønnesen, s. 88

<sup>43</sup> Rt. 1930 s.1312 fjerde avsnitt



lovanvendelse om at det ikke kunne være tvilsomt at domfelte hadde anvendt «vold» mot politiet. Begrunnelsen var at domfelte hadde utvist «forsettlig, aktiv fysisk motstand»<sup>44</sup> ved pågripelsen.

Domfeltes aktive motstand var utslagsgivende for domfellelsen, og retten synes å ha lagt vekt på to momenter. Det første er hvor mye aktivitet som ble utført. Det andre er i hvilken grad domfelte aktivt satte seg til motverge. Fysisk motstand ved pågripelser er dermed «vold» hvis motstanden har en *aktiv* karakter.<sup>45</sup> Med at motstanden er *aktiv* menes at gjerningspersonen motsetter seg en pågripelse ved å anvende fysisk makt. Graden av aktivitet refererer til motstandens styrkegrad. Om motstanden består i aktive forsøk på å rive eller slite seg løs fra polititjenestepersonen sitt grep, vil motstanden følgelig ha en slik fysisk innvirkning på person at motstanden er «vold», jf. strl. § 155 første ledd.

Rettspraksis viser imidlertid at det kan utvises en *svært* liten grad av aktivitet før fysisk motstand ved pågripelse dekkes av voldsbegrepet. I Rt. 1934 s. 971 kom Høyesterett til at en beskrivelse av at gjerningspersonen «gjorde motstand»<sup>46</sup> var tilstrekkelig til domfellelse. Videre ble fysisk motstand betegnet som «vold» i Rt. 1973 s. 1451 etter at domfelte tok tak i armen til en politimann som lå oppå en arrestant i mageleie. Formålet med domfeltes handling var å sørge for at arrestanten ble satt opp i sittende stilling, men Høyesterett kom til at dette ikke var formidlende og fikk ingen betydning for lovanvendelsen.

Selv om byretten hadde vurdert domfeltes handling å være av lav styrke, kom Høyesterett til at det var tilstrekkelig at domfelte hadde tatt tak i polititjenestepersonen sin arm. Domfeltes grep hadde derfor en slik følbare fysisk innvirkning at motstanden var «vold» i lovens forstand. Av disse avgjørelsene kan det utledes at Høyesterett har lagt terskelen meget lavt for hvilken styrkegrad som er tilstrekkelig før fysisk motstand ved pågripelser er «vold». Dermed kreves det også lite av dens fysiske innvirkning før strl. § 155 kommer til anvendelse. Den lave terskelen gjør at voldsbegrepet synes å omfatte all form for motstand der det foreligger fysisk kontakt, da det er tilstrekkelig å ta tak i armen til en polititjenesteperson.

---

<sup>44</sup> Rt. 1986 s. 866 tiende spalte.

<sup>45</sup> Bratholm/Matningsdal s. 146 - 147

<sup>46</sup> Rt. 1934 s. 971 på s. 972

### 3.3.3 Om umiddelbar/middelbar voldsanvendelse

I tråd med at «vold» etter rettspraksis og teori er ment å ramme enhver følbart fysisk innvirkning på person, vil handlingen like fullt dekkes av strl. § 155 hvis voldsanvendelsen er middelbar eller umiddelbar. Med at voldsanvendelsen er *umiddelbar* menes at gjerningspersonen selv utfører en forsettlig og målrettet handling mot en polititjenesteperson. Gjerningspersonen utfører for eksempel et kraftig spark i polititjenestepersonens bein for å unnsnippe en pågripelse. Slike umiddelbare kraftanvendelser byr ikke på nevneverdige tolkningsproblemer, da de har en høy grad av styrke og en klar fysisk innvirkning på polititjenestepersonen.

Med *middelbar* voldsanvendelse siktes det til situasjoner hvor gjerningspersonen bruker et redskap for å utøve vold, uten at vedkommende personlig berører polititjenestepersonen. Gjerningspersonen kan for eksempel bruke slagvåpen eller få en aggressiv hund til å angripe en polititjenesteperson for å unnsnippe en pågripelse.<sup>47</sup> Sistnevnte er uttrykkelig lagt til grunn å være «vold» i dommen inntatt i Rt. 1992 s. 921. Domfelte ble dømt for vold mot offentlig tjenestemann etter at han slapp løs en schæferlignende hund mot en politipatrulje, hvor hunden deretter bet en av tjenestemennene i armen.

Vold kan også utøves *middelbart* ved at bil brukes som redskap. Rt. 1985 s. 355 er et eksempel fra rettspraksis hvor «vold» ble utøvd ved at domfelte vekslet mellom høyre – og venstre kjørefelt og varierende akselerasjon for å riste av en lensmannsbetjent som hang utenpå bilen. Fremfor å stanse bilen tok domfelte sikte på å skubbe betjenten av for å få ham til å slippe taket. Selv om det ikke forelå noen fysisk kontakt mellom domfelte og tjenestepersonen, ble handlingen bedømt som «vold». Begrunnelsen for domfellelsen var blant annet at kjøringen hadde et stort skadepotensiale, herunder uttalte retten at det å kjøre i høy hastighet med varierende akselerasjon satte lensmannsbetjentens liv og helse i alvorlig fare.

Av dette kan det utledes at strl. § 155 gjennomgående får anvendelse uten hensyn til om «vold» mot person utøves gjennom bruk av et hjelpemiddel, eller om volden utøves ved bruk av gjerningspersonen egen kropp. Dermed vil straffebudet også ramme kasting av stein, flasker eller lignende mot en polititjenesteperson.<sup>48</sup> På denne måten gis ikke gjerningspersonen mulighet til å gå utenfor den naturlige forståelsen av «vold» ved å anvende virkemidler i stedet for sin egen kropp. Dette er også nødvendig av hensynet til polititjenestepersoner sitt behov for beskyttelse og av hensynet til en effektiv utførelse av den offentlige tjenestehandling. Dette støttes også opp av

---

<sup>47</sup> Tønnesen s. 88

<sup>48</sup> Auglend/Mæland 2016 s. 1313

allmennpreventive hensyn. Overfor allmennheten må det signaliseres at bruk av hjelpemiddel for å utøve «vold» mot polititjenestemenn er like straffverdig som tradisjonell voldsutøvelse i form av slag og spark.

### 3.3.4 Spyting og handlinger som fremkaller fysisk ubehag

I teorien var det lenge omdiskutert hvorvidt spyting kunne rubriseres som «vold» mot offentlig tjenestemann. Dette er nå uttrykkelig slått fast i Rt. 1999 s. 240 da situasjonen ble forelagt Høyesterett. Tiltalte hadde spyttet en polititjenestemann i ansiktet under transport på vei til en politistasjon. Det var på det rene at spytingen inntraff mens tiltalte var påsatt håndjern. Tiltalte ble derfor frifunnet for ved «vold» å ha påvirket utførelsen av en tjenestehandling. Flertallet la likevel til grunn at spyting på en polititjenesteperson kan være «vold». En sentral del av begrunnelsen var at:

«Det å spytte på noen er en grov krenkelse, og jeg kan vanskelig se at straffverdigheten av spyting skal være mindre enn av slag».<sup>49</sup>

Høyesterett har dermed strukket voldsbegrepet meget langt. Spyting i ansiktet ligger nærmere forulemping etter strl. § 156 andre ledd enn «vold» etter strl. § 155. Til sammenligning vil ikke spyting i ansiktet være «vold» etter strl. § 271 første straffalternativ, men rammes av andre straffalternativ om annen fysisk kroppskrenkelse.<sup>50</sup> Handlinger som rammes av strl. § 271 andre straffalternativ er i denne sammenheng normalt antatt å falle utenfor voldsbegrepet i strl. § 155.<sup>51</sup> Dette er handlinger som fremkaller vemmelse eller annen fysisk ubehag ved å svekke legemets koordinasjon og sanser. Slike handlinger kan eksempelvis bestå i at gjerningspersonen spiller av en svært høy lyd for å holde en politipatrulje på avstand. Tilsvarende kan det tenkes bruk av sterkt lys eller bedøvende stoffer for å sette en polititjenesteperson ut av spill.

Sterkt lys og bedøvende stoffer vil formentlig fremkalle fysisk ubehag og brekninger, men uten at gjerningspersonen berører polititjenestepersonen fysisk. I følge Skeie er ingen av handlingene «vold», da de faller utenfor den fastsatte forståelse av begrepet.<sup>52</sup> Skeies standpunkt kan imidlertid diskuteres. Tidligere har fremstillingen belyst i punkt 3.3.3 at «vold» kan utøves middelbart uten at gjerningspersonen personlig berører fornærmede. Inntak av bedøvende stoffer kan innebære at

---

<sup>49</sup> Jf. 1999 s. 240 på side. 242.

<sup>50</sup> Auglend/Mæland 2016 petitavsnitt s. 1314

<sup>51</sup> Samme sted s. 1314 med henvisning til Skeie s. 492 og Tønnesen, hefte 2 s. 207

<sup>52</sup> Skeie s. 492

polititjenestepersonen pasifiseres, og handlingen har et like straffverdig preg som spytting. Det kan dermed innvendes at inntak av bedøvende stoffer kan være «vold» hvis polititjenestepersonen er tvunget til inntaket i kombinasjon med fysisk makt. Dersom polititjenestepersonen i tillegg påføres varige mén, vil allmennpreventive hensyn kunne trekke i retning av at tilfellet bør subsumeres under strl. § 155 fremfor § 271 andre straffalternativ.

## 3.4 Vold mot gjenstand

### 3.4.1 Innledning

Spørsmålet i det følgende blir om annen voldsanvendelse enn den som er rettet mot person rammes av strl. § 155. Det kan eksempelvis tenkes at gjerningspersonen får pålegg fra en ordenspatrolje om å tømme ut innholdet i en ølflaske grunnet forbud mot å drikke på offentlig sted. Fremfor å etterkomme pålegget kaster gjerningspersonen flasken, og treffer deretter en patruljebil som er bemannet. Etter ordlyden fastsetter ikke strl. § 155 et uttrykkelig vilkår om at volden må utøves direkte mot en polititjenesteperson. I forarbeidene har lovgiver som nevnt understreket at «voldskriteriet skal tolkes videre enn i bestemmelsen om kroppskrenkelses». <sup>53</sup> Når beskrivelsen av deliktet i strl. § 271 er at volden må øves «mot en annen person», vil det være naturlig å trekke en slutning fra forarbeidene om at anvendelsesområdet til strl. § 155 går videre enn «vold» som kun utøves mot en polititjenesteperson sitt legeme.

Å subsumere handlinger som rammer en gjenstand under strl. § 155 vil harmonere med hensynene bak bestemmelsen, da «vold» mot politiets gjenstander må karakteriseres som et straffbart angrep på offentlig myndighetsutøvelse. De mest praktiske typetilfellene vil i denne sammenheng være vold mot politihund, politihest eller tjenestebil. Tilfellene har vært forelagt Høyesterett, og vil bli nærmere omtalt i det følgende.

### 3.4.2 Politihund

Rt. 2008 s. 788 gjaldt et tilfelle der gjerningspersonen slo og sparket en politihund i forsøk på å unnslipe pågrepelse. Høyesterett kom til at det å utøve vold mot en politihund som ble benyttet som hjelpemiddel ved utførelsen av en tjenestehandling, falt inn under en naturlig språklig forståelse av strl. 1902 § 127 om vold mot offentlig tjenestemann. Retten la til grunn:

---

<sup>53</sup> Ot.prp.nr.8 (2008-2007) s. 339 andre spalte

«Det å utøve vold mot en polititjenestehund som blir benyttet som hjelpemiddel ved utførelsen av en tjenestehandling, og som er under tjenestemannens umiddelbare kontroll, faller innenfor en naturlig språklig forståelse av bestemmelsen (...) Dette gjelder selv om angrepet bare er ment å ramme hunden, og ikke tjenestemannen». <sup>54</sup>

Politihund ble således rubrisert under virkeområdet til strl. 1902 § 127 på bakgrunn av formålsbetraktninger, da retten kom til at hunden og polititjenestepersonen opptrådte som en enhet i søket etter domfelte. Hunden var blitt beordret til å ta opp forfølgelsen etter domfelte, og ble derfor betraktet som å være under polititjenestepersonens umiddelbare kontroll. I den forbindelse ble hunden brukt som et hjelpemiddel under utførelsen av en tjenestehandling. Ettersom domfelte slo og sparket hunden da tjenestemannen var i ferd med å påsette domfelte håndjern, hadde domfelte altså forsøkt å påvirke tjenestehandlingens utførelse. Dermed forelå også en tilstrekkelig *tilknytning* både mellom politihunden og polititjenestepersonen, samt tjenestehandlingen som han var i ferd med å foreta.

Strl. § 155 vil dermed kunne få anvendelse ved vold mot politihund i tilfeller hvor denne og polititjenestepersonen opptrer som en enhet. Det forutsetter igjen at politihunden må være innenfor polititjenestepersonens kontrollsfære. Polititjenestepersonen må således ha avgjørende innflytelse på hva politihunden foretar seg. Innflytelsen kan enten være fysisk ved hjelp av line eller ved verbal eller visuell kontakt og kommando.<sup>55</sup> Volden må deretter ha fått direkte konsekvenser for polititjenestepersonen, fortrinnsvis ved at vedkommende blir tvunget til å opptre annerledes enn hva han ellers ville ha gjort.<sup>56</sup> Hvorvidt volden da kun har hunden og ikke polititjenestepersonen som adressat, får ingen betydning for subsumsjonen hvis hunden er under hans umiddelbare kontroll.

### **3.4.3 Politihest og patruljebil**

Med hensyn til voldsanvendelse mot gjenstand kom Høyesterett til at vold mot politihest ikke kunne likestilles med vold mot polititjenesteperson i Rt. 1899 s. 38. Avgjørelsen er svært gammel, men likevel av interesse ved å være det eneste eksempel i rettspraksis som så vidt vites har berørt spørsmålet. Saken gjaldt en polititjenestemann på hest som grep tak i en arrestant. Sistnevnte slo deretter til hesten, slik at polititjenestemannen måtte slippe tak i arrestanten for å få kontroll på hesten. Tiltalte ble frifunnet for overtredelse av den nå opphevede bestemmelsen i kriminalloven §

---

<sup>54</sup> Rt. 2008 s. 788 avsnitt 22.

<sup>55</sup> Auglend/Mæøand s. 697

<sup>56</sup> Samme sted s. 697

1 i kapittel 10 «Om forbrydelse imod den offentlige myndighed». Bestemmelsen er forgjengeren til strl. 1902 § 127 og strl. 2005 § 155. Kriminalloven § 1 var rettet mot den som øvet vold «imod en Embedsmann». Avgjørelsen bør derfor leses i lys av at kjernen i bestemmelsen var å beskytte en polititjenestemann som *person*. Det avgjørende for resultatet var således at polititjenestemannen selv ikke ble truffet fysisk av voldshandlingen. Fremstillingen har imidlertid lagt til grunn i punkt 2.1 at det er de offentliges interesser og adgangen til å utføre tjenestehandlinger uforstyrret som beskyttes av strl. § 155 i vår tid. Om vold mot en politihest påvirker tjenestehandlingen, bør det ikke være avgjørende for straffbarheten om voldsutøvelsen var ment å ramme hesten og ikke vedkommende polititjenesteperson. I tråd med uttalelsen fra Rt. 2008 s. 788 vil vold mot gjenstander som er i polititjenestepersonens umiddelbare kontroll falle innenfor en naturlig forståelse av bestemmelsen. Resultatet i Rt. 1899 s. 38 bør dermed ikke ses som et uttrykk for gjeldende rett på dette punkt. Den mest nærliggende slutning er at en tilsvarende voldshandling mot politihest vil rammes av strl. § 155 i dag.

Når det gjelder vold mot patruljebil, hadde de domfelte i Rt. 1983 s. 1449 kastet 10-15 ølflasker mot en bemannet tjenestebil. Patruljebilen ble truffet av glasskår, og tjenestemennene ble hindret i å gå ut av bilen i lys av den farlige situasjon som forelå. Retten uttalte at voldshandlinger kan rammes av straffebudet selv om vedkommende tjenestemann ikke treffes rent fysisk av handlingen. Etter Høyesteretts oppfatning var det nok at gjenstandene var rettet mot bilen som lensmannsbetjentene oppholdt seg i. Det var derfor uten betydning om siktemålet var å treffe eller bare å skremme, da tjenestepersonene ble hindret i å utføre en tjenestehandling som følge av domfeltes handlinger.

Samlet kan det på bakgrunn av rettspraksis trekkes en slutning om at «vold» som i første omgang rammer en gjenstand, faller innenfor anvendelsesområdet til strl. § 155 om det kan påvises en tilstrekkelig tilknytning mellom polititjenestepersonen og angjeldende gjenstand. Rt. 2008 s. 788 viser at en slik tilknytning vil foreligge om gjenstanden er under polititjenestepersonens umiddelbare kontroll. Dersom en patruljebil er bemannet, vil det således foreligge en slik tilknytning mellom gjenstanden som rammes og vedkommende polititjenesteperson. Vold som rammer en patruljebil kan imidlertid ikke vurderes som likestilt med vold mot person dersom bilen *ikke* er bemannet, ettersom tilknytningen til gjenstanden da vil være fraværende. I et slikt tilfelle må forholdet i stedet bli bedømt som skadeverk etter strl. § 351 første ledd.

## 3.5 Den nedre grensen for «vold»

### 3.5.1 Innledning

Under punkt 3.2.1 ble det lagt til grunn at etter en naturlig forståelse av «vold», må gjerningspersonen normalt ha utført en fysisk kraftanvendelse av en viss styrke før strl. § 155 kommer til anvendelse. Det er imidlertid blitt belyst at rettspraksis stiller svært lave krav før en fysisk handling faller innenfor virkeområdet til strl. § 155. En strikt tolkning av «vold» åpner for at helt ubetydelige kraftanvendelser faller inn under straffebudet.

Handlingen vil eksempelvis være «vold» om kraftanvendelsen består i et enkelt dytt eller forsiktig prikking på en skulder for å kommunisere med en polititjenesteperson. At det må antas å foreligge en nedre grense for «vold», fremgår imidlertid av Rt. 2015 s. 1201 som er referert til ovenfor.<sup>57</sup> Ankeutvalget sluttet seg her til anførselen om at lagmannsretten hadde begått en lovtolkningsfeil ved å «legge til grunn at *den nedre grensen* for vold etter straffeloven § 127 var oppfylt». <sup>58</sup> (min kursivering)

Til støtte for å oppstille en nedre grense for «vold», kan det også vises til Rt. 1938 s. 823.

Domfelte hadde holdt en lensmannsbetjent i armene, og i premissene kan det spores en oppmykning med hensyn til rettsoppfatningen om at det er uten betydning hvilken grad av styrke kraftanvendelsen innehar. Høyesterett viste til at den «utviste volden ikke er videre stor» og måtte antas å «ligge på grensen av hvad» som går inn under voldsbegrepet.<sup>59</sup> Høyesterett la til grunn at domfellelsen bygget på riktig lovtolkning, men at man altså beveget seg på kanten av hva som var tilstrekkelig for bestemmelsen skulle få anvendelse.

Spørsmålet i det følgende blir dermed hvor den nedre grensen for «vold» skal trekkes. Det første som skal drøftes er om anvendelsen av strl. § 155 er avgrenset mot tilfeller hvor det ytes passiv motstand mot politiet. Deretter vil det i punkt 3.5.3 og 3.5.4 bli drøftet om straffebudet er avgrenset mot unnlatelser og handlinger som består i innesperring av en polititjenesteperson. I punkt 3.5.5 blir det foretatt en oppsummering av hvor den nedre grensen for «vold» bør trekkes.

---

<sup>57</sup> jf. punkt 3.2.1

<sup>58</sup> Rt. 2015 s. 1201 avsnitt 8

<sup>59</sup> Se Rt. 1938 s. 823 fjerde spalte

### 3.5.2 Passiv motstand

Med passiv motstand siktes det til situasjoner der gjerningspersonen kun stritter fysisk imot for å motsette seg en pågripelse. I disse tilfellene vil en ofte stå overfor grensetilfeller mellom anvendelsen av strl. § 155 og strl. § 156 om hindring av politiets tjenestehandlinger.<sup>60</sup>

I tråd med ordlyden synes passiv motstand å falle utenfor en naturlig språklig forståelse av strl. § 155. Etter naturlig språkbruk peker «vold» som nevnt på en kraftanvendelse som er fysisk følbart med en viss styrke. Å avgrense «vold» mot passivitet vil følgelig være i tråd med den naturlige forståelsen av begrepet. Det kan også hevdes at en strikt tolkning av «vold» ikke er nødvendig når det er anledning til å foreta en nedsubsumering, herunder har en som nevnt strl. § 156 om hindring av offentlig tjenestemann å falle tilbake på.

I Rt. 1963 s. 449 synes Høyesterett også å ha fraveket det tidligere utgangspunkt om at enhver følbart fysisk innvirkning på person er «vold». Tiltalte var frifunnet i byretten for overtredelse av strl. 1902 § 127, da retten ikke kunne se at hans motstand overfor politiet kunne betegnes som «vold» i lovens forstand. Tiltalte hadde satt seg kraftig til motverge i forbindelse med en pågripelse, hvor den fysiske motstanden besto i at tiltalte satte begge bein i bakken og strittet imot. Samtidig slengte han kraftig på overkroppen for å motsette seg pågripelsen.

I tråd med hva oppgaven tidligere har vist ovenfor under punkt 3.3.1 om kraftanvendelsens styrke, skulle slik fysisk motstand omfattes av virkeområdet til strl. § 155. Motstanden hadde en følbart fysisk innvirkning på person, samtidig som den vanskeliggjorde utførelsen av tjenestehandlingen. Høyesterett sluttet seg derimot til byrettens lovanvendelse. Tiltaltes motstand ble i premissene karakterisert som «en bagatellmessig form for voldsutøvelse»<sup>61</sup>, og retten synes dermed å ha lagt stor vekt på at motstandens styrkegrad ikke var særlig fremtredende.

Tiltaltes motstand fremstår imidlertid å ha vært mer fremtredende enn hva som var tilfellet i Rt. 1973 s. 1451, hvor det å trekke en politimann i armen var «vold». Grunnen til at Høyesterett kom til et annet tolkningsresultat i Rt. 1963 s. 449, synes å ha vært at motstanden var av passiv karakter, idet tiltalte kun hadde opptrådt *ulydig* for å motsette seg pågripelsen. Slik ulydighet er derfor ikke parallell med tilfeller som fremstillingen viste under punkt 3.3.2, hvor det ytes forsettlig, aktiv fysisk motstand i form av å rive eller slite seg løs fra polititjenestepersonens grep.

---

<sup>60</sup> Auglend/Mæland 2016 s. 1328

<sup>61</sup> Rt. 1963 s. 449 på s. 451



I RG-2000-976 gis også et eksempel fra lagmannsretten om at det trekkes en nedre grense i ulike pågripelsessituasjoner. Under en pågrepelse hadde tiltalte A forsøkt å dra polititjenestemann B bort fra den pågrepne C. Handlingen besto i at A tok tak i skuldrene og jakken til B. Lagmannen uttalte at selv om det i rettspraksis er stilt beskjeden krav til den fysiske kraftanvendelse som bedømmes som «vold», lå man her *under* den grense som i objektivt henseende skal til for å bruke en slik karakteristikk. Lagmannen synes altså å ha lagt stor vekt på at styrkegraden ikke var særlig høy, sammenholdt med at siktemålet med kraftanvendelsen først og fremst var å få politiet til å besinne seg og redusere maktbruken.

Av dette kan det trekkes en slutning om at den nedre grensen for «vold» bør trekkes mot passiv motstand som består i ulydighet overfor en tjenestehandling. Dette vil også være i samsvar med rettsoppfatningen som forfektes i juridisk teori. Ragnar L. Auglend hevder «det bør tas et oppgjør med den gamle lære om at en hvilken som helst kraftanvendelse er tilstrekkelig».<sup>62</sup> Samme standpunkt deles av Tønnesen, som hevder det kan være «farlig å trekke den slutning at den aller mest ubetydelige voldsanvendelse skal betraktes som tilstrekkelig til fellelse».<sup>63</sup> En nedre grense for «vold» har også fått tilslutning av Matningsdal, som uttaler at «passiv motstand omfattes derimot ikke, men kan falle inn under § 156 første ledd».<sup>64</sup>

Begrunnelsen for å avgrense «vold» mot passiv motstand er at det må påvises et angrep og ikke bare ulydighet overfor en tjenestehandling før strl. § 155 kommer til anvendelse.<sup>65</sup> Klare tilfeller for passiv motstand vil i denne sammenheng være om gjerningspersonen klamrer seg fast til en gjenstand eller legger seg ned på bakken slik at han må bæres inn i en patruljebil.<sup>66</sup> I begge henseender vil motstanden være av passiv karakter, idet vedkommende kun opptrer ulydig overfor en tjenestehandling. Ulydigheten er imidlertid ikke manifestert i en voldshandling som er rettet mot en polititjenesteperson. Behovet for å beskytte polititjenestepersonen mot «vold» når motstanden er *passiv* vil altså være mindre fremtredende enn der gjerningspersonen aktivt motsetter seg en pågrepelse med fysisk makt. I den forbindelse vil passiv motstand som nevnt uansett sanksjoneres med straff etter strl. § 156 om hindring av offentlig tjenestemann. Fysisk motstand ved pågripelser er etter dette ikke «vold» hvis motstanden er av passiv karakter.

---

<sup>62</sup> Auglend/Mæland, 2016 s. 1316

<sup>63</sup> Tønnesen, hefte 2 s. 209

<sup>64</sup> Matningsdals note 1005 til strl. 2005 § 155 på rettsdata.no

<sup>65</sup> Kjerschow s. 360

<sup>66</sup> Jon Skeie, *Den norske strafferett*. 2. utgave 1946 s. 494 med eksempler.

### 3.5.3 Unnlatelser

Med unnlatelser siktes det til situasjoner der gjerningspersonen avstår fra å etterkomme en ordre som polititjenestepersonen gir. I likhet med passivitet, vil en unnlatelse bestå i at gjerningspersonen opptrer ulydig overfor en offentlig tjenestehandling. Etter ordlyden vil unnlatelser falle utenfor en naturlig språklig forståelse av bestemmelsen, da fremstillingen i punkt 3.2.1 la til grunn at «vold» fordrer at gjerningspersonen foretar noe aktivt for å påvirke utførelsen av en tjenestehandling.

Videre viser også rettspraksis tilbakeholdenhet med hensyn til å henføre unnlatelser under voldsbegrepet. Det kreves gjennomgående at gjerningspersonen må ha utført en viss aktivitet før strl. § 155 kommer til anvendelse. I Rt. 1952 s. 424 ble ikke en unnlatelse av å etterkomme polititjenestemannens ordre om å stanse en bil rubrisert som «vold». Det skyldtes at det var uklart «om [gjerningspersonen] i det hele foretok seg noe for å ryste av politimannen».<sup>67</sup> (min tilføyelse) Gjerningspersonen ble dømt for forulemping etter strl. 1902 § 326, mens unnlatelsen av å stanse bilen ble subsumert under den gamle motorvognloven § 29, jf. § 16 for å ha unnlatt å stanse på signal fra politiet.

På den annen side kan formålet med en unnlatelse like fullt ha vært å påvirke gjennomføringen av en tjenestehandling. Hvis tiltaltes unnlatelse påfører polititjenestepersonen en kroppskrenkelse, sammenholdt med å påvirke tjenesteutøvelsen, slår også den legislative begrunnelsen om å beskytte offentlige interesser til. Juridisk teori holder muligheten åpen for at «vold» muligens vil kunne foretas ved unnlatelse. Det er imidlertid presisert at dette bare er av teoretisk interesse. Tønnesen har vist til et eksempel om å:

«unnlate å stenge av en avløpskanal, hvorpå det kommer rennende en gjenstand som vil treffe politimannen. Man må dog selvsagt kreve at unnlatelsen ville føre til at legemskrenkelse ville bli følgen av handlingen (og at siktede forsto dette)».<sup>68</sup>

Lovkravet i strafferetten og hensynet til publikums behov for forutberegnelighet vil derimot klart tale imot å rubrisere unnlatelser under «vold» når dette ikke er særskilt oppstilt som et alternativt straffbarhetsvilkår. Når beskrivelsen av deliktet i strl. § 155 i tillegg fordrer at gjerningspersonen må ha gjort noe fysisk for å utføre voldshandlingen, tilsier kravet til presise og stringente lovbestemmelser på strafferettens område at en unnlatelse av å handle bør falle utenfor anvendelsesområdet til strl. § 155.

---

<sup>67</sup> Rt. 1952 s. 424 på side 425

<sup>68</sup> Tønnesen, hefte 2 s. 207

### 3.5.4 Innesperring

I juridisk teori har både Kjerschow og Matningsdal påpekt at innesperring av en polititjenesteperson for å hindre en pågrep er omfattet av strl. § 155.<sup>69</sup> Ingen av dem har derimot utdypet hvilke aspekter ved kraftanvendelsen som gjør at en innesperring er «vold» i lovens forstand. Skeie og Tønnesen har tatt motsatt standpunkt.<sup>70</sup> Sistnevnte fremhever i den forbindelse at:

«Om man tenker seg at man lurer en politimann inn i et rom, og så stenger døren bak ham, vil man vel formentlig ha for seg overtredelse av § 326 nr. 1 og ikke § 127».<sup>71</sup>

I teorien er følgelig oppfatningen av spørsmålet delt. Hvorvidt innesperring er «vold», bør således vurderes på bakgrunn av om den er kombinert med en handling som har en følbare fysisk innvirkning på person. Det vil også være i tråd med tolkningen av voldsbegrepet som er lagt til grunn tidligere i oppgaven.<sup>72</sup>

Om en polititjenesteperson dyttes inn i et rom som blir låst, vil dyttet medføre at innesperringen er utført i kombinasjon med et fysisk moment. Innesperringen vil også utgjøre en klar begrensning på polititjenestepersonens bevegelsesfrihet, og vedkommende hindres dermed i tjenesteutøvelsen. I et slikt tilfelle vil innesperringen både ha en følbare fysisk innvirkning, sammenholdt med å påvirke utførelsen av en tjenestehandling. Innesperringen vil da lett kunne gli over i virkeområdet til strl. § 155. Hvis den fysiske innvirkningen derimot er fraværende, vil innesperring kun utgjøre en hindring av vedkommendes bevegelsesfrihet. Innesperringen ligger da nærmere strl. § 156 om hindring av politiets tjenestehandlinger eller straffbar tvang etter strl. § 251. Det fremstår som mest naturlig at innesperring først og fremst henføres under disse bestemmelsene hvis innesperringen ikke er utført i kombinasjon med fysisk makt. Forutsetningen bør derfor være at tilfellet er kombinert med et klart element av maktbruk før innesperring er «vold» i relasjon til strl. § 155.

---

<sup>69</sup> Bratholm/Matningsdal s. 146 med henvisning til Kjerschow s. 360

<sup>70</sup> Skeie s. 492

<sup>71</sup> Tønnesen hefte 2, s. 206

<sup>72</sup> jf. ovenfor i pkt. 3.2.1

### 3.5.5 Oppsummering

Analysen av «vold» i punkt 3.2 til 3.3.4 viste at vilkåret tolkes vidt ved å ramme enhver kraftanvendelse med følbar fysisk innvirkning på person. Drøftelsene ovenfor har imidlertid illustrert at det bør trekkes en nedre grense for «vold» i visse typesituasjoner. Rt. 1963 s. 449 gir uttrykk for at det kreves mer av kraftanvendelsens styrkegrad enn hva Høyesterett la til grunn i Rt. 1922 s. 73 og Rt. 1930 s. 1312. Disse avgjørelsene bør derfor ikke uten videre tas til inntekt for at det fortsatt er uten betydning hvilken styrkegrad en kraftanvendelse har. Inkonsistensen i rettspraksis på dette punkt gjør det vanskelig å oppstille klare kriterier for hvor den nedre grensen for «vold» skal trekkes. Fremstillingen har imidlertid vist i punkt 3.5.2 at Høyesterett og lagmannsretten har vist tilbakeholdenhet med å betegne passiv motstand som «vold». Dette tilsier at den nedre grensen bør trekkes mot passiv motstand som består i ulydighet overfor en tjenestehandling.

Slik ulydighet kan bestå i å løpe unna, stritte imot eller å sette «bukkeben» for å hindre en pågripelse.<sup>73</sup> I slike situasjoner vil strl. § 156 ofte være aktuell fremfor strl. § 155. Grensen mellom disse bestemmelsene må trekkes skjønnsmessig, hvor sentrale momenter vil være om gjerningspersonen har satt seg aktivt til motverge gjennom målrettede angrep i form av slag og spark, eller om slik voldsbruk er fraværende. Om ulydighet fra publikum ikke har et klart innslag av voldsbruk, bør motstanden i stedet henføres under et mildere straffebud. Å oppstille en nedre grense for «vold» vil dermed harmonere godt med at strl. § 156 uansett vil fange opp tilfellene som faller utenfor anvendelsesområdet til strl. § 155. Om «vold» tolkes med en konsekvent begrensning om at passiv motstand i form av ulydighet holdes utenfor, vil regelverket kunne bli mer konsistent, som igjen vil ivareta forutberegneligheten.

---

<sup>73</sup> Auglend/Mæland 2016 s. 1328

## 4. Trusler

### 4.1 Innledning

Strl. § 155 første ledd fastsetter at den straffbare handling også kan utøves ved bruk av «trusler» som virkemiddel for å påvirke en polititjenesteperson til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling. Hverken straffeloven, forarbeidene eller rettspraksis har oppstilt en rettslig definisjon av hvordan «trusler» skal forstås etter denne bestemmelsen. Som det vil fremgå av drøftelsen nedenfor, gir de likevel bidrag til hvordan vilkårets innhold skal tolkes. Etter naturlig språkbruk tilsier «trusler» verbale angrep som tar sikte på å skremme eller skade, for derved å påvirke tjenestepersonen til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling.

I det følgende skal det drøftes hva som kreves for at en ytring er «trusler». Først må det klargjøres hva slags trusler som omfattes av straffebudet. Under punkt 4.3 drøfter oppgaven deretter om trusselen må ha et konkret innhold. Tilsvarende som ved drøftelsen av vold, kan det trekkes sammenligninger til en annen bestemmelse i straffeloven. I den forbindelse vil det tas utgangspunkt i den generelle trusselbestemmelsen i strl. § 263. Videre i punkt 4.4 drøfter oppgaven om «trusler» mot andre enn en polititjenesteperson faller inn under strl. § 155.

### 4.2 Hva slags trusler omfattes av strl. § 155?

Ordlyden i strl. § 155 legger ingen begrensninger på hvilke trusler som rammes av straffebudet. Forarbeidene til strl. § 155 har i denne sammenheng uttrykkelig fremhevet at «trusler er gitt samme virkeområde som før».<sup>74</sup> Uttalelsen fra motivene til strl. 1902 § 128 har derfor rettslig relevans ved fastleggelsen av hvilke type trusler som omfattes av bestemmelsen. I motivene til strl. 1902 heter det at trusler er «erklært straffbare uansett deres Art, hvad ingen nærmere Begrundelse krever».<sup>75</sup>

Ettersom hverken ordlyden eller forarbeidene legger noen begrensning på hvilke ytringer som omfattes, behøver ikke truslene å være fremsatt på en konkret måte for å rammes av straffebudet. «Trusler» kan dermed tilkjennegis både muntlig og skriftlig eller komme til uttrykk ved konkludent atferd, herunder hvis det trues med skytevåpen eller kniv.<sup>76</sup> I likhet med vold er «trusler» angitt som et virkemiddel for å påvirke utførelsen av en tjenestehandling. Hensynet til å

---

<sup>74</sup> Ot.prp nr.8 (2007-2008) s. 329

<sup>75</sup> Udkast til Alminderlig borgerlig Straffelov Del II - Motiver (1896) s. 152

<sup>76</sup> Bratholm/Matningsdal s. 157

sikre en effektiv og tilfredsstillende beskyttelse av polititjenestepersoner tilsier derfor en vid tolkning av hvilke ytringer som rammes. Utgangspunktet blir dermed at alle former for «trusler» omfattes, såfremt trusselen er fremsatt for å virke tvingende på utførelsen av en tjenestehandling.

### 4.3 Trusselens innhold

Lovens ordlyd stiller ingen krav til trusselens innhold i form av grad eller alvor. Strl. § 155 skiller seg på dette punkt fra en annen bestemmelse i straffeloven som angir «trusler» som del av det objektive straffbarhetsvilkår. Etter den generelle trusselbestemmelsen i strl. § 263 må det i ord eller handling trues med «[s]traffbar atferd under slike omstendigheter at trusselen er egnet til å fremkalle alvorlig frykt». Vilkåret om at trusselen må være egnet til å fremkalle «alvorlig frykt» innebærer at bestemmelsen avgrenses mot trusler som ikke er alvorlig ment, og som dermed ikke vil lede til straffansvar.

I strl. § 155 gis ingen tilsvarende reservasjon om rettsstrid for trusselens innhold. Det skyldes at bestemmelsen i all hovedsak tar sikte på å straffe bruken av trusler som påvirkningsmiddel for å oppnå at tjenestepersonen foretar eller unnlater å foreta en tjenestehandling, og ikke hva trusselens innhold gir uttrykk for. Av den grunn er det hverken et nødvendig eller tilstrekkelig vilkår at polititjenestepersonen subjektivt har opplevd frykt om at trusselens innhold vil bli realisert. I den utstrekning ytringen oppleves som ubehagelig og er fremsatt under utførelsen av en tjenestehandling, vil det således være uten betydning hvilket innhold trusselen har. Trusselen rammes derfor om det trues med noe som ikke er alvorlig ment, hvis den etter sitt innhold oppfattes slik av polititjenestepersonen, og den truende forstod dette. Også fektende gester ved bruk av våpen eller annen gjenstand kan under slike forhold omfattes av den naturlige forståelsen av «trusler» etter strl. § 155.

Ut fra det overstående blir utgangspunktet at det ikke stilles krav til innholdet i «trusler». Loven krever imidlertid heller ikke at trusselen skal realiseres av den truende personlig. Også tilfeller hvor trusselen skal utføres av andre er følgelig omfattet av straffebudet. B kan for eksempel true med at tredjeperson C vil spore opp polititjenesteperson A og utsette ham for represalier hvis A ikke avstår fra å inndra førerkortet til B. I teorien er det imidlertid antatt at personen som truer må ha innflytelse over realiseringen av hva det trues med før strl. § 155 kommer til anvendelse.<sup>77</sup> Trusselen kan i den forbindelse også fremsettes lang tid i forveien og eventuelt være betinget av at

---

<sup>77</sup> Kjerschow s. 363

en konkret virkning vil inntreffe. Polititjenesteperson A blir eksempelvis truet med anmeldelse for tjenesteforsømmelse hvis han ikke avstår fra å pågripe gjerningsperson B sin sønn.<sup>78</sup>

Videre vil strl. § 155 som et utgangspunkt få anvendelse dersom gjerningspersonen truer med å gjennomføre en *lovlig* handling. I teorien har Skeie og Kjerschow formulert dette som at en trussel mot en polititjenestemann som stiller i utsikt et onde, lovlig eller tillatt, vil rammes av strl. § 155.<sup>79</sup> Dersom en polititjenestemann blir truet med anmeldelse for å ha utøvd vold mot sin samboer hvis han ikke unnlater å utføre en pågripelse, vil trusselen følgelig rammes av strl. § 155. Dette gjelder selv om gjerningspersonen både har faktisk og rettslig adgang til å gjennomføre det han truer med. Dermed vil altså ikke bare «trusler» om å begå ulovlige handlinger dekkes av anvendelsesområdet til strl. § 155. I tråd med ordlyden vil det avgjørende for straffansvaret være om vedkommende ved trussel *derved* påvirker polititjenestepersonen til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling. Hvorvidt innholdet i trusselen som fremsettes er lovlig eller ikke, får derfor i utgangspunktet ingen betydning for trusselens straffverdighet.

Spørsmålet er imidlertid om det går en grense hvis innholdet i «trusler» består i utsagn om å ville klage over en tjenestehandling som polititjenestepersonen er i ferd med å foreta.

Det kan eksempelvis tenkes at politiet kroppsvisiterer feil person for besittelse av narkotika, hvor den berørte ytrer at han vil klage over tjenestepersonens fremgangsmåte til politimesteren i sakens anledning. Ny juridisk teori og underrettspraksis mener at det må gå en grense hvis trusselen består i slike utsagn om å ville klage over en tjenestehandling som polititjenestepersonen er i ferd med å gjennomføre.<sup>80</sup> Tilsvarende bør det ikke oppfattes som «trusler» å opplyse at man vil gjøre polititjenestepersonen sin fremgangsmåte kjent med medieomtale eller lignende. I den forbindelse har Tønnesen vist til et eksempel om polititjenesteperson A som er i ferd med å pågripe B. Sistnevnte mener pågripelsen er ulovlig, og truer med å fremsette en klage til As overordnede og lokalavisen hvis A ikke avstår fra å utføre tjenestehandlingen.<sup>81</sup>

Synspunktet om at strl. § 155 ikke rammer «trusler» om å iverksette lovlige klagemuligheter, henter støtte i en dom fra lagmannsretten inntatt i LB-2002-173. Tiltalte ble frifunnet for «trusler» om å anmelde politimennene for sjikanering og grov uforstand i tjenesten. Lagmannen la til grunn at bestemmelsen må leses med en begrensning om at «enhver må ha rett til å erklære overfor en

---

<sup>78</sup> Auglend mfl. s. 932

<sup>79</sup> Kjerschow s. 363 og Skeie s. 494

<sup>80</sup> Auglend/Mæland 2016 s. 1319 med henvisninger til Tønnesen, hefte 2 s. 212

<sup>81</sup> Tønnesen, hefte 2 s. 212

tjenestemann at dersom tjenestehandlingen blir foretatt så vil denne bli påklaget, lede til anmeldelse eller på annen måte lovlig bli angrepet».<sup>82</sup>

Standpunktet ble fulgt opp i LF-2012-32961. Tiltalte var dømt i tingretten for overtredelse av strl. 1902 § 128 for å ha søkt å påvirke en politimann til å unnlate å avskilte en moped. Tiltalte ga verbalt uttrykk for at han ville kontakte media og tjenestemannens overordnede i sakens anledning. Videre skulle polititjenestemannen «få svi» og saken ville «få konsekvenser for ham».<sup>83</sup> Lagmannen la til grunn at ytringene objektivt sett ikke var «trusler». Det skyldtes at tiltalte ikke hadde gått lenger enn hva som var tillatt for å gjøre det klart at han ville anmelde saken, og at media ville bli gjort oppmerksom på dette.

Av disse avgjørelsene kan det trekkes en slutning om at «trusler» bør anvendes med en begrensning om at publikum har rett til å erklære overfor en polititjenesteperson at dersom en tjenestehandling blir utført, vil denne bli påklaget eller på annen måte forfulgt videre med lovlige midler. Klager eller anmeldelser kan være ubehagelige og medfører både tidstap og andre fortredeligheter for polititjenestepersonen.<sup>84</sup> Ytringene kan derimot ikke anses som «trusler» i lovens forstand, så lenge det er tale om en erklæring om klage som knyttes til den nettopp foretatte tjenestehandling. Dette underbygges av at strl. § 156 andre ledd om skjellsord eller annen utilbørlig atferd vil kunne få anvendelse i et slikt tilfelle, da denne rammer forulemping i form av ytringer som vanskeliggjorde tjenesteutøvelsen.

Frem til et lignende spørsmål blir forelagt Høyesterett, synes det etter praksis fra lagmannsretten og oppfatninger i juridisk teori å være avgjørende om tiltalte har tilstrekkelig grunnlag for det vedkommende ønsker å påklage. I dette ligger at tiltaket som han erklærer å ville foreta seg må knyttes til utøvelsen av den aktuelle tjenestehandling. Situasjonen stiller seg annerledes hvis ytringen gjelder klage over en annen tjenestehandling enn den som er i ferd med å bli gjennomført. På denne måten trekkes en grense mot trakassering og sjikane, og situasjoner hvor det er åpenbart at det ikke er grunnlag for å true hverken polititjenestepersonen eller tjenestehandlingen som han er i ferd med å foreta. I sistnevnte tilfelle vil ytringene anses som «trusler» i relasjon til strl. § 155.

---

<sup>82</sup> Lagmannens uttalelse i LB-2002-173, andre spalte.

<sup>83</sup> Lagmannens uttalelse i LF-2012-32961, åttende spalte.

<sup>84</sup> Auglend/Mæland 2016 s. 1319 – 1320



#### 4.4 Trusler mot andre enn en polititjenesteperson

Spørsmålet i det følgende er om «trusler» mot andre enn en polititjenesteperson omfattes av strl. § 155. Ordlyden yter ingen motstand mot dette, og spørsmålet er ikke berørt i forarbeidene. Det sentrale er at gjerningspersonen med «trusler» må påvirke tjenesteutøvelsen, og i teorien er det forutsatt at ondet det trues med ikke må ramme vedkommende polititjenestemann personlig.<sup>85</sup> Kjerschow har formulert dette som at:

«Ondet behøver ikke å skulle ramme nettopp tjenestemannen personlig, når det dog er stillet i utsikt å skulle overgå noen, hvis interesser av en eller annen grunn har særlig betydning for den hvis varetagelse henfører under tjenestemannen, således også offentlige interesser, som det tilligger tjenestemannen som sådan å verne om».<sup>86</sup>

Om «trusler» tolkes som at det ikke er noe vilkår at ytringene må rettes mot person, vil trusselen også omfattes om den vil ramme andre. «Trusler» som er rettet mot en polititjenesteperson sin familie faller da eksempelvis innenfor virkeområdet til strl. § 155. Forutsetningen er at hensikten med truslene har vært å påvirke utførelsen av en tjenestehandling. Spørsmålet kan trekkes ett skritt videre gjennom følgende scenario:

*Gjerningsperson B holder et våpen mot tinningen til et gissel for å hindre pågripelsen av ham selv. Gjerningspersonen fremsetter i den forbindelse flere trusler om at han vil skyte gisselet dersom polititjenesteperson A kommer nærmere.*

Som drøftet i punkt 4.2 kan truslene tilkjennegis muntlig eller komme til uttrykk ved atferd som viser hva en gjerningsperson akter å foreta seg. Hensynene bak bestemmelsen trekker dermed i retning av at strl. § 155 får anvendelse i eksempelet ovenfor. Om gjerningspersonen anvender trusler som virkemiddel for å påvirke tjenesteutøvelsen, kan «trusler» som ligger meget fjernt fra å ramme polititjenestepersonens personlige interesser, likevel være rettet mot interesser som tjenestepersonen har som siktemål å verne. Slike «trusler» vil også utgjøre et straffverdig anslag mot offentlig myndighetsutøving.

B kan dermed sies å ha anvendt «trusler» for å påvirke tjenesteutøvelsen, da det trues med å skyte et menneskelig skjold hvis ikke polititjenesteperson A trer tilbake. Selv om trusselen ikke er direkte rettet mot A, har trusselen innflytelse på en tjenestehandling ved at pågripelsen av B blir hindret. Og loven fastsetter ikke noe vilkår om at truslene må være rettet mot en person i egenskap

---

<sup>85</sup> Bratholm/Matningsdal, s. 158

<sup>86</sup> Kjerschow s. 363

av å være offentlig tjenestemann. Når ingen positive rettskilder taler imot det, vil det heller ikke være i strid med legalitetsprinsippet å subsumere slike tilfeller under strl. § 155. På denne bakgrunn kan også «trusler» mot andre enn en polititjenesteperson omfattes av strl. § 155 første ledd.

## 4.5 Fellesvilkår for vold og trusler

### 4.5.1 Forsøk som fullbyrdet overtredelse

Strl. § 155 første ledd rammer den som «søker å» påvirke en tjenestehandling med vold eller trusler. En naturlig forståelse av ordet «søker» tilsier at forsøk på å hindre politiet utgjør en fullbyrdet overtredelse av bestemmelsen.<sup>87</sup> I forarbeidene har lovgiver spesifisert at:

«Det er tilstrekkelig at gjerningspersonen *søker* å påvirke tjenestehandlingen. En slik forsøkshandling representerer dermed et fullbyrdet lovbrudd [...] Det er med andre ord ikke noe krav om at påvirkningen eller hindringen lykkes».<sup>88</sup>

Uttrykksformen innebærer at den straffbare handlingen er fullbyrdet allerede ved forsøk på påvirkning av en tjenestehandling.<sup>89</sup> Til forskjell fra øvrige bestemmelser i straffeloven opererer ikke strl. § 155 med et forsøksstadium. Forbrytelsen er dermed fullbyrdet selv om en polititjenesteperson ikke rammes av volden og selv om han ikke lar seg påvirke av trusselen. Gjerningspersonen kan for eksempel slå og bomme, eller treffe uten at slaget får noen innflytelse på tjenesteutøvelsen. I slike tilfeller vil gjerningspersonen således bli straffet for fullbyrdet overtredelse av strl. § 155 hvis den straffbare handlingen er gjennomført, men resultatet ikke har inntrådt.

I Rt. 1989 s. 1243 er det uttrykkelig lagt til grunn at forbrytelse mot strl. § 155 vil være fullbyrdet selv om gjerningspersonen ikke lykkes med sitt forehavende. Domfelte hadde forsøkt å skalle mot en polititjenestemann før innsettelse i arresten. Det var på det rene tjenestepersonen ikke ble truffet fysisk av handlingen. Høyesterett la likevel til grunn at gjerningsinnholdet kan oppfylles selv om polititjenestepersonen ikke rammes fysisk av volden, da det avgjørende er om noen forsøker å påvirke tjenestemannen til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling, eller forsøker å hindre ham under en sådan.

---

<sup>87</sup> Bratholm/Matningsdal s. 147

<sup>88</sup> Ot.prp.nr.8 (2007-2008) s. 329

<sup>89</sup> Auglend/Mæland 2016 s. 1316

En overtredelse av strl. § 155 vil altså være fullbyrdet om en straffbar handling er rettet mot en polititjenesteperson, selv om formålet med voldshandlingen ikke var å treffe ham. Andre praktiske typetilfeller kan eksempelvis bestå i at gjerningspersonen hever armen og forsøker å slå, eller sparker og fremsetter trusler etter at han er påsatt håndjern. I tråd med ordlyden, forarbeider og rettspraksis vil både slaget, sparket og trusselen «søke» å påvirke en tjenestehandling. Dermed vil den straffbare handling være ekvivalent med fullbyrdet overtredelse selv om den ikke rammer tjenestepersonen direkte, og selv om den ikke fikk noen innflytelse på utførelsen av tjenestehandlingen.<sup>90</sup>

#### 4.5.2 Tilbaketreden fra forsøk

Ettersom ordlyden i strl. § 155 inneholder uttrykksformen «søker å» påvirke i stedet for «forsøker å», kan det tyde på at loven åpner for straffri tilbaketreden hvis noen frivillig avstår fra å utføre den straffbare handling. Rettsvirkningen av tilbaketreden fra forsøk er en opphørsgrunn for pådratt straffansvar. Regelen bygger på at den som frivillig trer tilbake fra å utføre et lovbrudd har vist at han ikke innehar en fast forbrytersk vilje.<sup>91</sup> I forarbeidene er muligheten for straffri tilbaketreden beskrevet slik:

«Men hvis handlingen som utgjør voldsutøvelsen eller trusselen ikke fullt og helt er gjennomført (...) stiller det seg annerledes. I så fall vil straffri tilbaketreden være mulig».<sup>92</sup>

Når forarbeidene er så tydelige, må lovgiver sies å ha tatt et bevisst valg i å tillate tilbaketreden fra forsøk. Avgjørende for straffri tilbaketreden er om handlingen «ikke fullt og helt er gjennomført». I denne forbindelse går det frem av strl. § 16 andre ledd at «[d]en som frivillig avstår fra å fullbyrde lovbruddet, straffes likevel ikke for forsøk». Dersom en trussel er uttalt eller handlemåten som innebærer trussel er i gang, vil straffri tilbaketreden etter strl. § 16 andre ledd således være utelukket. Det skyldes at handlingen da utgjør et straffbart forsøk. Hvis gjerningspersonen derimot bare hever armen og er i ferd med å slå, men ombestemmer seg av egen fri vilje før armen beveges, vil handlingen som utgjør voldsanvendelsen «ikke fullt og helt være gjennomført». I disse tilfeller kan straffri tilbaketreden fra forsøk på overtredelse av strl. § 155 være mulig.

---

<sup>90</sup> Bratholm/Matningsdal s. 147

<sup>91</sup> Johs. Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 4. utgave Oslo 1997 s. 327

<sup>92</sup> Ot.prp.nr.8 (2007-2008) s. 329

### 4.5.3 Vold eller trusler må ha virkning på utførelsen av en tjenestehandling

Den straffbare handling er ikke begrenset i loven til at det foreligger vold eller trusler. Det kreves i tillegg at gjerningspersonen med vold eller trusler søker å «påvirke[r]» en polititjenesteperson til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling. Ordlyden «påvirker» er naturlig å forstå som at virkemidlet må virke tvingende på utførelsen av en tjenestehandling. Enhver form for vold eller trussel omfattes dermed ikke av straffebudet, men må subsumeres under strl. § 271 eller strl. § 263.<sup>93</sup> Uttalelser i forarbeidene vitner om at begrensningen er resultatet av et bevisst valg hos lovgiver:

«Det er ikke tilstrekkelig for at gjerningsbeskrivelsen skal anses oppfylt at det er utøvet vold eller trusler mot offentlig tjenestemann. Volden eller truslene må i tillegg (være et forsøk på å) påvirke den offentlige tjenestemannen til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling - eller på annen måte å hindre vedkommende i utførelsen av tjenestehandlingen».<sup>94</sup>

Lovgiver forutsetter dermed at målet med volden eller trusselen må være å øve, eller søke å øve, innflytelse på en tjenestehandling. Om gjerningsperson B i frustrasjon slår til politimann A uten at A foretar en tjenestehandling, eller hvis slaget inntreffer etter at tjenestehandlingen er avsluttet, kan ikke B straffes for ved vold å ha «påvirke[t]» As tjenesteutøvelse. Her vil slaget utgjøre en ordinær kroppskrenkelse etter strl. § 271, men for at volden skulle blitt henført under strl. § 155 måtte slaget ha inntruffet senest under utførelsen av tjenestehandlingen det er tale om.

Vilkåret om at den straffbare handling må «påvirke» utførelsen av en tjenestehandling er prøvd av Høyesterett i flere saker. Kjennelsen inntatt i Rt. 1953 s. 1204 illustrerer begrensningen godt. Tiltalte var dømt for overtredelse av strl. 1902 § 127 i byretten etter at han hadde slått en sysselmannsfullmektig to ganger i ansiktet etter ransakelsen av tiltaltes bopel. Det var på det rene at slagene ble utøvd etter at ransakelsen var avsluttet. Retten uttalte at handlingen objektivt sett måtte være et forsøk på å øve innflytelse på vedkommendes tjenstlige opptreden før slaget kunne rammes av strl. 1902 § 127. Høyesterett opphevet byrettens dom på bakgrunn av feil lovanvendelse, fordi det ikke var klarlagt at tiltaltes slag ble utført for å «påvirke» noen tjenestehandling.

---

<sup>93</sup> Bratholm/Matningsdal s. 148

<sup>94</sup> Ot.prp.nr.8 (2007-2008) s. 329

Høyesterett holdt imidlertid muligheten åpen for at bestemmelsen kunne være anvendelig utover det som fremgikk av byrettens beskrivelse. I den forbindelse kunne det tenkes at «slagene er tildelt betjenten med sikte på å forspille det resultat som var oppnådd ved ransakingen eller for å hundre betjenten i hans utførelse av andre tjenesteplikter på stedet».<sup>95</sup> Forutsetningen er imidlertid at slike tjenesteplikter kan påvises, og at gjerningspersonen er innforstått med dem og handlet med bevissthet om at han «påvirker» gjennomføringen av en tjenestehandling. I Rt. 1953 s. 1204 ville tiltalte således blitt domfelt om han hadde tatt sikte på å forspille resultatet av ransakingen, eller å hindre andre plikter som knyttet seg til ransakelsen. Hvis en slik tjenesteplikt kan påvises, vil det være uten betydning for subsumsjonen om den straffbare handling tar sikte på å hindre at tjenestehandlingen blir satt i gang eller for å oppnå at den blir avsluttet.<sup>96</sup>

Etter dette vil det være sentralt å se hen til formålet med vold eller trusler i vurderingen av om gjerningspersonen «påvirker» eller har forsøkt å påvirke en polititjenesteperson til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling. Avgjørende blir om voldshandlingen eller trusselen ble fremsatt som en reaksjon over noe som har funnet sted, eller om siktemålet var å få polititjenestepersonen til å foreta eller unnlate å foreta tjenestehandlingen. Voldsutøvelsen eller trusselen må enten skje forut for eller under selve tjenestehandlingen, herunder mens den foregår.<sup>97</sup> Hvis tjenestehandlingen er avsluttet, vil ikke vold eller trusler være utført med det mål å påvirke tjenesteutøvelsen. Den straffbare handling vil da i stedet måtte subsumeres under strl. § 271 eller strl. § 263 om kroppskrenkelse eller trusler.

## 5 Tjenestehandling

### 5.1 Innledning

Spørsmålet er hva som ligger i begrepet «tjenestehandling», jf. strl. § 155 første ledd. Ordlyden «tjenestehandling» tilsier handlinger som personen har kompetanse til å foreta.<sup>98</sup> Vern etter strl. § 155 er derfor betinget av at polititjenestepersonen har materiell kompetanse til å utføre handlingen. Straffebudet forutsetter at det foreligger utførelse av tjeneste. Forholdet rammes ikke

---

<sup>95</sup> Se Rt. 1953 s. 1204 på side 1206.

<sup>96</sup> Bratholm/Matningsdal s. 149

<sup>97</sup> Samme sted s. 149

<sup>98</sup> Se note 1008 til strl. 2005 § 155 på rettsdata.no

av strl. § 155 om polititjenestepersonen handler i egenskap av å være privatperson eller hvis han hindres i å begå en ulovlig handling.<sup>99</sup>

Hva som utgjør en «tjenestehandling» avgjøres på bakgrunn av handlingens kompetansegrunnlag. Publikum kan eksempelvis gis et pålegg om å fjerne seg fra et bestemt område for å forebygge krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet. Påbudet er hjemlet i pl. § 2 første ledd nr. 2, og utgjør således en lovlig «tjenestehandling». Hvis publikum motsetter seg gjennomføringen av påbudet ved vold eller trusler, vil strl. § 155 følgelig komme til anvendelse.

Det er flere sider av begrepet «tjenestehandling» som kan drøftes i relasjon til strl. § 155. Herunder om bestemmelsen får anvendelse hvis tjenestehandlingen utføres på fritiden eller utenfor eget tjenstedistrikt, og om publikum kan fritas for straff på grunnlag av nødverge etter § 18 i straffeloven. Det siste behandles i denne sammenheng fordi det reiser spørsmål om tjenestepersonens kompetanseoverskridelse har betydning i vurderingen av om offentlig myndighetsutøvelse kan møtes med nødverge.

## **5.2 Tjenestehandling på fritiden eller utenfor eget tjenstedistrikt**

Hovedregelen er som nevnt at strl. § 155 ikke kommer til anvendelse når en polititjenesteperson opptrer som privatperson, da det er utøvelsen av offentlig myndighet som beskyttes. Avgjørende for om tjenestepersonen er vernet er likevel ikke om handlingen utføres i ordinær arbeidstid, men om tjenestepersonen utfører en «tjenestehandling».<sup>100</sup> Hva som utgjør en «tjenestehandling» har særlig kommet på spissen når en polititjenesteperson griper inn på fritiden eller utenfor sitt eget tjenstedistrikt.<sup>101</sup>

Polititjenestepersonens plikter og kompetanse er i den forbindelse saklig og stedlig begrenset i henhold til interne polisiære retningslinjer i forskrift 22. juni 1990 om alminnelig tjenesteinstruks for politiet. Politiinstruksen (pi.) gir regler om at en polititjenesteperson i visse tilfeller har plikt til å gripe inn på sin fritid eller utenfor sitt eget tjenstedistrikt. I følge pi. § 6-2 nr. 3 er tjenestepersonen pliktet til å gripe inn umiddelbart på fritiden for å «forebygge eller stanse utførelsen av et grovt lovbrudd», og etter § 7-2 (2) pliktet til å handle utenfor eget tjenstedistrikt hvis «formålet med tjenestehandlingen kan forspilles ved opphold».

---

<sup>99</sup> Auglend/Mæland 2016 s. 1311

<sup>100</sup> Auglend/Mæland 2016 s. 1311

<sup>101</sup> Bratholm/Matningsdal s. 149

Dersom tjenestepersonen er tildelt politimyndighet<sup>102</sup>, vil han inneha slik myndighet hele døgnet og i hele riket i kraft av sin stilling, jf. pl. § 20 første ledd.<sup>103</sup> Tjenestepersonen gis dermed rett eller plikt til å utøve politimyndighet i sin fritid eller utenfor sitt eget tjenstedistrikt. Personen trer da samtidig inn i rollen som «offentlig tjenestemann», og gis rett til å utøve «offentlig myndighet» hele døgnet og i hele riket i kraft av sin alminnelige tjenesteplikt. Dette innebærer at selv om en polititjenesteperson opptrer uten at vedkommende har plikt til å handle etter interne retningslinjer, kan han likevel ha *rett* til å handle, og da foreligger en «tjenestehandling» i lovens forstand.<sup>104</sup> Dette standpunkt er også lagt til grunn i rettspraksis.

I Rt. 1970 s. 1045 ble en polititjenestemann i sivilt antrekk utsatt for legemskrenkelser da han var på vei hjem fra jobb. På bakgrunn av slagene han ble påført forsøkte tjenestemannen å pågripe gjerningspersonene. Disse ble frifunnet av byretten for vold mot offentlig tjenestemann under henvisning til at pågripelsen ikke var en «tjenestehandling». Byretten mente angrepet fant sted utenfor ordinær tjenestetid. Høyesterett la imidlertid til grunn at byrettens lovanvendelse var feil. Beslutningen om å gå til pågripelse var rimelig og fornuftig, og lå trygt innenfor hans alminnelige tjenesteplikt som politimann. Pågripelsen var derfor en «tjenestehandling» i relasjon til strl. 1902 § 127.

Dette viser at det kan foreligge en «tjenestehandling» selv om handlingen utføres på fritiden eller utenfor tjenstedistriktet. Hvis en polititjenesteperson har en rimelig og fornuftig grunn til å gripe inn, vil tjenestepersonen ha formell kompetanse til å handle i kraft av hans alminnelige tjenesteplikt som polititjenesteperson. Handlingen vil da utgjøre en «tjenestehandling» som også utløser det særskilt rettslige vernet som strl. § 155 gir ham. Hvis tjenestehandling[en] deretter søkes påvirket ved vold eller trusler, vil bestemmelsen få anvendelse uten hensyn til om «tjenestehandling[en]» utføres på fritiden eller utenfor distriktet som tjenestepersonen selv tilhører.

### 5.3 Kan en tjenestehandling møtes med nødverge?

Også ved vold eller trusler mot en polititjenesteperson kan det bli spørsmål om frifinnelse på grunnlag av en straffrihetsgrunn. I disse tilfellene er det spørsmål om nødverge kan påberopes.<sup>105</sup> Nødverge ved bruk av trusler er lite praktisk. I det følgende tas det derfor utgangspunkt i tilfeller

---

<sup>102</sup> Politimyndighet refererer til den materielle kompetansen som følger med stillingen som politimann.

<sup>103</sup> Auglend mfl. s. 918

<sup>104</sup> Samme sted, s. 918

<sup>105</sup> Bratholm/Matningsdal s. 151

hvor det anvendes «vold». Spørsmålet blir i hvilken utstrekning publikum kan bli hørt med nødverge for ved vold å ha påvirket en polititjenesteperson til å foreta eller unnlate å foreta en «tjenestehandling».

Strl. § 18 tredje ledd åpner for at en offentlig tjenestehandling kan møtes med nødverge når myndighetsutøvelsen er «ulovlig», og den som utfører den opptrer «forsettlig eller grovt uaktsomt». Ordlyden «ulovlig» må ses i sammenheng med vilkåret i første ledd om at det må foreligge en interessekrenkelse i form av et ulovlig angrep. I forarbeidene heter det:

«Ulovlighetsvurderingen må knyttes til det lovgrunnlaget som hjemler inngrepet og til det tidspunkt inngrepet fant sted. Dersom loven slår fast at det er tilstrekkelig for inngrep at det er grunn til å frykte noe [...] er inngrepet ikke ulovlig selv om det senere skulle vise seg at frykten var grunnløs».<sup>106</sup>

Lovgiver har ønsket å utelukke nødverge hvis den aktuelle «tjenestehandling» ligger innenfor de rammer som loven fastsetter. Et forbud om å oppholde seg i et bestemt område vil for eksempel ikke oppfylle vilkåret om å utgjøre et «ulovlig» angrep, da politiet har hjemmel til å ilegge et slikt forbud i kraft av pl. § 7 andre ledd. Dersom publikum motsetter seg forbudet ved å øve vold, vil voldsutøvelsen følgelig rammes av strl. § 155 første ledd.

Tilsvarende vil nødverge være utelukket hvis en «tjenestehandling» utføres som ledd i gjennomføringen av en rettslig beslutning. Et eksempel er pågripelse etter straffeprosessloven § 171 første ledd ved «skjellig grunn» til mistanke om at en person har begått en straffbar handling som har en strafferamme på mer enn seks måneder. Myndighetsutøvelsen vil ikke være «ulovlig» selv om en polititjenesteperson overskrider sin kompetanse ved å pågripe feil person, men likevel handler innenfor lovens grenser.

På bakgrunn av det overnevnte blir utgangspunktet at dersom lovens vilkår er oppfylt, er «tjenestehandling[en]» lovlig uten hensyn til om det senere viser seg at handlingen var uriktig eller bygget på en feil oppfatning av de faktiske forhold. Når pågripelsen skjer som ledd i ordinær rettsåndhevelse, vil begrunnelsen for nødverge falle bort. Den berørte har mulighet til å anvende rettsmidler hvis han eller hun er uenig i avgjørelsen.<sup>107</sup>

Situasjonen står derimot annerledes hvis en polititjenesteperson av eget tiltak pågriper en uskyldig person uten at det foreligger noen «skjellig grunn» til mistanke mot ham. Polititjenestepersonen handler da i egen interesse, og dermed foreligger det ikke noen «tjenestehandling» i lovens

---

<sup>106</sup> Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s. 422

<sup>107</sup> Auglend mfl. s. 928



forstand. Det samme gjelder hvis en polititjenesteperson forsettlig eller grovt uaktsomt går utenfor sin kompetanse ved å gripe inn uten rettslig hjemmel. I begge tilfeller er myndighetsutøvelsen «ulovlig», og utgjør derved et «ulovlig angrep» etter strl. § 18 første ledd.

Publikum skulle altså gis rett til å bruke makt for å motsette seg et inngrep som ikke har tilstrekkelig hjemmel i loven. Rettspraksis viser imidlertid at hensynet til politiets behov for en effektiv utførelse av tjenesten veier tyngre enn publikums rett til nødverge i slike situasjoner.

I kjennelsen inntatt i Rt. 1979 s. 760 hadde domfelte satt seg kraftig til motverge da politiet forsøkte å pågripe henne i forbindelse med en demonstrasjon. Domfelte var i byretten dømt for overtredelse av strl. 1902 § 127, men påberopte seg nødverge som straffrihetsgrunn. Høyesterett sluttet seg til byrettens lovanvendelse, og tilføyet at en pågripelse må fremstå som et klart overgrep før nødverge mot en offentlig tjenestehandling kan føre til frifinnelse.

Dette gjelder også ved en eventuell feiltakelse fra politiet i faktisk eller rettslig henseende. Se til illustrasjon Rt. 2007 s. 940, hvor Høyesterett kom til at det ikke var grunnlag for nødverge mot uhjemlet visitasjon etter pl. § 10. Selv om «tjenestehandling[en]» var uhjemlet, kunne ikke Høyesterett se at dette berettiget den etterfølgende volden som nødvergehandlinger.<sup>108</sup> Polititjenestepersonene er således vernet av strl. § 155, selv om det senere skulle vise seg at hjemmelsgrunnlaget for myndighetsutøvelsen svikter.

Rettspraksis viser etter dette romslighet i vurderingen av lovligheten av politiets tjenesteutøvelse. Vilkåret om at det må foreligge et *klart overgrep* før nødverge kommer på tale, innebærer at en polititjenesteperson gis adskillig rom for feilvurderinger med hensyn til valg av handlemåte og virkemidler før en «tjenestehandling» kan møtes med nødverge. Hensynet til å sikre en effektiv utførelse av offentlig myndighet tilsier dermed at nødverge bør tillates i *svært* begrenset utstrekning. Ved å godta vanlig nødvergerett overfor offentlige tjenestehandlinger, vil enhver som trodde at en tjenestehandling var ulovlig bli frifunnet på grunnlag av faktisk villfarelse.<sup>109</sup> Dermed kunne også publikums rett til nødverge fort gått på bekostning av gjennomføringen av offentlig myndighetsutøvelse.

---

<sup>108</sup> Rt. 2007 s. 940 avsnitt 25.

<sup>109</sup> Anders Bratholm, *Strafferett og samfunn*, Oslo 1980 s. 150

## 6 Skyldkravet

### 6.1 Hvilke momenter skylden må omfatte

Skyldkravet etter strl. § 155 er forsett, jf. strl. § 21. Ofte handler gjerningspersonen i den hensikt å hindre polititjenestepersonen. Som oppgaven har vist under punkt 4.5.1, gir imidlertid ikke formuleringen «søker» anvisning på at gjerningspersonen må ha handlet i slik hensikt. Det er sikker rett at forsett foreligger hvis gjerningspersonen er klar over at han har foran seg en offentlig tjenesteperson, eller holder det som overveiende sannsynlig. Han må videre være klar over at han påvirker en tjenestehandling ved vold eller trusler eller ved forsøk på dette.<sup>110</sup>

Dekningsprinsippet krever at skylden dekker hele det objektive gjerningsinnhold i straffebudet.<sup>111</sup> Dette innebærer at gjerningspersonen må være klar over, eller regne det som overveiende sannsynlig, at han utøver vold eller trusler mot en person som er offentlig tjenestemann ved utførelsen av en tjenestehandling. Enhver rimelig og fornuftig tvil om skylden skal komme gjerningspersonen til gode. Videre skal gjerningspersonen bedømmes ut fra sin egen oppfatning av den faktiske situasjon på handlingstidspunktet. Om gjerningspersonen utøver vold eller trusler mot en sivil polititjeneperson uten å vite eller holde det som overveiende sannsynlig at vedkommende var en offentlig tjenestemann, vil hans uvitenhet om de faktiske forhold utelukke anvendelsen av strl. § 155, jf. strl. § 25 første ledd.

## 7 Polititjenestepersoners vern etter menneskerettighetene

### 7.1 Innledning

Nasjonal lovgivning har vært det naturlige utgangspunktet i de overstående drøftelser av det materielle innholdet i strl. § 155. Norsk rett eksisterer imidlertid ikke i et vakuum, og man kan derfor ikke bare forholde seg til nasjonal rett når siktemålet er å gi et adekvat bilde av polititjenestepersoners strafferettslige vern. I det følgende gis derfor en kort fremstilling av polititjenestepersonenes vern etter menneskerettighetene.

---

<sup>110</sup> Auglend/Mæland 2016 s. 1322

<sup>111</sup> Andenæs 1997 s. 204 – 205

## 7.2 Polititjenestepersoner som menneskerettighetssubjekt

Det følger av Grl. § 92 og EMK artikkel 1 at staten er pliktet å respektere og «sikre» menneskerettighetene. Ordlyden «sikre» peker på at staten er pålagt en dobbel gjennomføringsforpliktelse for å ivareta menneskerettighetene innenfor rikets grenser. Statens sikringsplikt innebærer at menneskerettighetene skal sikres og respekteres i forholdet mellom myndighet og individ og individene imellom.

Som offentlige tjenestemenn er ikke polititjenestepersoner bare pliktsubjekter, men også rettighetssubjekter for menneskerettighetsvernet under tjenesteutøvelsen.<sup>112</sup> Det skyldes at politiet står i et pliktforhold til staten og handler på dens vegne under sin tjenesteutøvelse. Staten har derfor et arbeidsgiveransvar og en sikringsplikt overfor polititjenestepersonene som yrkesgruppe. At polititjenestepersoner forutsettes å være omfattet av menneskerettighetsvernet fremgår uttrykkelig av ordlyden i EMK artikkel 11 andre ledd. Her foreskrives blant annet at tjenestepersoner i politiet må tåle lovlige begrensninger i rettighetene i denne artikkelen.<sup>113</sup>

Polititjenestepersonenes menneskerettslige vern er også uttrykkelig nedfelt i Den europeiske politietiske kodeks artikkel 31:

«Police staff shall as a rule enjoy *the same civil and political rights as other citizens*. Restrictions to these rights may only be made when they are necessary for the exercise of the functions of the police in a democratic society, in accordance with the law, and in conformity with the European Convention on Human Rights. » (min kursivering)

Kodeksen har status som «soft law», og er således ikke formelt rettslig bindende for nasjonale myndigheter på et folkerettslig eller nasjonalrettslig plan.<sup>114</sup> I dens «explanatory memorandum» går det imidlertid frem at Den europeiske menneskerettskonvensjon har vært inspirasjonskilde da kodeksen ble utpenslet, og at artikkel 31 ikke gir uttrykk for mer enn hva som følger av EMK.<sup>115</sup> Selv om kodeksen ikke er formelt juridisk bindende, gir den altså uttrykk for grunnnormer som er nedfelt både i vårt lovverk og i konvensjoner som Norge er bundet av.<sup>116</sup> Kodeksen hviler også på en internasjonal konsensus, og dens status som «soft law» gjør at nasjonale myndigheter vil ta sikte på å gi tjenestepersonene den beskyttelse som kodeksen gir uttrykk for. Det særskilt rettslige

<sup>112</sup> Ragnar L. Auglend, *Polisiær handleplikt, kommandomyndighet og lydighetsplikt i operativt og innsatsrettet virksomhet*. Oslo 2016 s. 772 og Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*. 3. utgave Bergen 2011 s. 48 - 49

<sup>113</sup> Samme sted s. 772

<sup>114</sup> Samme sted, s. 776

<sup>115</sup> The European Code of Police Ethics' Explanatory Memorandum s. 26

<sup>116</sup> Auglend/Mæland s. 815

vernet mot vold og trusler i strl. § 155 kan dermed ses som en operasjonalisering av statens menneskerettslige sikringsplikt overfor polititjenestepersonene.

## 8 Avsluttende betraktninger

Redegjørelsen gjennom oppgaven har vist at innholdet i straffeloven 2005 § 155 motvirker at polititjenestepersoner påvirkes til å utføre eller unnlater å utføre offentlig myndighet på en bestemt måte. Analysen av gjerningsbeskrivelsen viser at «vold» fremdeles er ment å omfatte enhver kraftanvendelse med følbar fysisk innvirkning på person. Dette er som vist ovenfor sentralt for å sikre at det rettslige vernet lovgiver har tilsiktet yrkesgruppen blir reelt. Det er tolkningen av dette vilkåret som tilsynelatende er avgjørende for anvendelsesområdet til § 155.

Analysen har vist at målrettede angrep som slag og spark representerer klare overtredelser av § 155, mens andre tilfeller er mer tvilsomme. Eksempler på sistnevnte er passiv motstand, unnlater og innesperring av en polititjenesteperson. Av hensyn til forutberegneligheten synes det å være mest hensiktsmessig å trekke en klar grense mellom slike tilfeller. Dette vil synliggjøre for publikum hva som forventes i forkant av et lovbrudd, og dermed ivareta forutberegneligheten i større grad enn i dag. Analysen har også vist at grunnleggende hensyn på strafferettens område vil kunne være egnet til å fastlegge anvendelsesområdet til § 155 dersom ingen andre positive rettskilder gir bidrag til rettsanvendelsen. Av slike hensyn vil særlig kravet til presise lovbestemmelser og forutberegnelighet være sentrale.

Videre så vi innledningsvis<sup>117</sup> at antall tilfeller av vold og trusler mot politiet skjer stadig oftere, og det er lite sannsynlig at utviklingen vil avta i årene som kommer. Utviklingen kan skyldes at domstolene stadig har utvidet tolkningen av «vold», for eksempel ved å inkludere spytting som tidligere ble rammet av § 156. At spytting i dag er ment å falle innenfor anvendelsesområdet til § 155, innebærer at Høyesterett allerede har utvidet forståelsen av hva som er naturlig å henføre under bestemmelsen. Etersom § 156 uansett vil kunne få anvendelse for tilfeller som faller utenfor § 155, vil det være mindre behov for å foreta en utvidende tolkning av bestemmelsen. Av hensyn til forutberegneligheten bør domstolene derfor i fremtiden være tilbakeholdne med å utvide den naturlige forståelsen av «vold» ytterligere.

---

<sup>117</sup> Jf. punkt 1.2 ovenfor.

## 8.1 Kilderegister

### Lover

LOV-1814-05-17 – Grunnloven (Grl.)

LOV-1842-08-20 – Kriminalloven

LOV-1902-05-22-10 – Almindelig borgerlig Straffelov (strl. 1902)

LOV-1995-08-4-53 – Politiloven (pl.)

LOV-1981-05-22-25 – Straffeprosessloven (strpl.)

LOV-2005-5-20-28 – Straffeloven (strl.)

### Forskrift

FOR-1990-06-22-3963 – Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (pi.)

### Forarbeid

Udkast til Almindelig borgerlig Straffelov Del II - Motiver 1896

Ot.prp.nr.8 (2007-2008) om lov om endringer i straffeloven 20.mai 2005 nr. 28

Innst.O.nr.29 (2007-2008)

NOU 2004: 4 Ny straffelov. Straffelovkomisjonens delutredning VII

### Rettspraksis

<b>Høyesterett</b>		<b>Lagmannsretten</b>
Rt. 1899 s. 38	Rt. 1983 s. 1449	RG-2000-976
Rt. 1922 s. 73	Rt. 1985 s. 355	LB- 2002-173
Rt. 1930 s. 1312	Rt. 1986 s. 866	LF-2012-32961
Rt. 1934 s. 971	Rt. 1989 s. 1243	
Rt. 1952 s. 424	Rt. 1992 s. 921	
Rt. 1953 s. 1204	Rt. 1999 s. 240	
Rt. 1963 s. 449	Rt. 2005 s. 928	
Rt. 1970 s. 1045	Rt. 2007 s. 940	
Rt. 1971 s. 882	Rt. 2008 s.788	
	HR- 2010-2103-U	

Rt. 1973 s. 1451      Rt. 2014 s. 745

Rt. 1979 s. 760      Rt. 2015 s. 1201

## **Internasjonale rettskilder**

Konvensjon 4. november 1950 - Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)

## **Europeisk kodeks**

Europarådets rekommandasjon om en europeisk politietisk kodeks av 19. september 2001.

Tilgjengelig her:

[http://www.bak.gv.at/cms/BAK\\_dt/download/downloads/files/Verhaltenskodex/CoE\\_FRA\\_RPT\\_2687\\_EN\\_500.pdf](http://www.bak.gv.at/cms/BAK_dt/download/downloads/files/Verhaltenskodex/CoE_FRA_RPT_2687_EN_500.pdf)

## **Litteratur**

Aall, Jørgen. *Rettsstat og menneskerettigheter*. 3. utgave. Bergen 2011

Auglend, Ragnar L. Mæland, Henry John. *Politirett*. 3. utgave. Bergen 2016

Auglend, Ragnar L. Mæland, Henry John. Røsandhaug, Knut. *Politirett*. 2. utgave. Bergen/Sarpsborg 2004

Auglend, Ragnar L. *Polisiær handleplikt, kommandomyndighet og lydighetsplikt i operativt og innsatsrettet virksomhet*. Oslo 2016

Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 4. utgave Oslo 1997

Andenæs, Johs/Bratholm, Anders. *Spesiell strafferett. Utvalgte emner* 3. utgave Oslo 1996

Andenæs, Mads. *Rettskildelære*. Oslo 2009

Bratholm, Anders. *Strafferett og samfunn*. Oslo 1980

Bratholm/Anders. Matningsdal/Magnus. *Straffeloven med kommentarer. Anden del. Forbrydelsene*. Oslo 1995

Matningsdal/Magnus. *Nytt i ny straffelov*. Oslo 2015

Mæland, Henry John. *Norsk alminnelig strafferett*. Bergen 2012

Kjerschow, Peder. *Straffeloven med kommentarer og tillegg*. Oslo 1930

Nygaard, Nils. *Rettsgrunnlag og standpunkt*. 2.utgave. Bergen 2004

Runhovde, Siri R. *Tillit til politiet*. Politihøgskolen. Oslo 2010

Skeie, Jon. *Den norske strafferett. Bind II*. Oslo 1946

Tønnesen, Sverre. *Forulempelse av politimann (Straffeloven §§ 127, 128 og 326)* Institutt for offentlig rett. Bergen 1975

Tønnesen, Sverre. *Politirett. Hefte 2*. Bergen 1978

## **Internett**

www.rettsdata.no. Magnus Matningsdal Note 1004 om vold og trusler mot offentlig tjenestemann, samt note 1005 – 1008.

## **Statistikk/rapporter**

Politidirektoratet. *HMS-avvik. Personskader, vold og trusler*. Årsrapport 2015

Politidirektoratet. *Virkning av vold og trusler på arbeidsmiljøet i politi – og lensmannsetaten*. Oslo 2007